

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Міністерство освіти і науки України
Національний Еразмус Офіс в Україні
Українська асоціація дослідників європейських цінностей в освіті (AREVE)
Українська асоціація викладачів та дослідників європейської інтеграції (APREI)
Факультет педагогічних наук DISFOR - Університет Генуї (Італія)
Університет Жиліна (Словачія)
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова
Національний університет біоресурсів і природокористування України
Сумський національний аграрний університет
Мелітопольський державний педагогічний університет імені Б. Хмельницького
Київський національний університет культури і мистецтв
Запорізький Національний університет

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної конференції

«ЄВРОПЕЙСЬКІ ЦІННОСТІ РІЗНОМАНІТТЯ ТА ІНКЛЮЗІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ»

для студентів, здобувачів, молодих вчених, аспірантів, докторантів,
дослідників, викладачів, представників громадянського суспільства

м. Київ, 17–18 грудня 2020 року

НПУ ім. М.П. Драгоманова

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Порядок денний роботи конференції

Місце проведення:

***НПУ імені М.П. Драгоманова, Центральний корпус, Пирогова 9, ауд. 231,
ауд. 103***

Конференція в режимі он-лайн включення 10:00 – 17.00.

Напрями роботи конференції .

1. Європейський досвід інклюзивної освіти.
2. Європейські цінності в розвитку людського потенціалу закладів освіти
3. Різноманіття та інклюзія в соціально-економічному розвитку
4. Європейські цінності для сталого розвитку освіти.

Окрім доповідей та секційних засідань в рамках конференції 17.12.20 та 18.12.20. проведено навчальні курси (2 віртуальні навчальні класи, вебінар, тренінг та воркшоп).

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

17 грудня 2020

9.45 – 10.00. – Реєстрація

10.00. – 11.30 – Віртуальний клас «Різноманіття та інклюзія в європейській освіті», проводить професор Університету Генуї (Італія) Діана Спұлбер

11.00 – 13.00. Пленарна сесія.

Лідія Шинкарук, доктор економічних наук, професор, член-кореспондент НАН України, зав. кафедри виробничого та інвестиційного менеджменту Національного університету біоресурсів і природокористування України «Інклюзивний розвиток економіки у взаємозв'язку із освітою»

Марина Деліні, доктор економічних наук, доцент, доцент кафедри виробничого та інвестиційного менеджменту Національного університету біоресурсів і природокористування України «Розвиток соціальної відповідальності в умовах пандемії».

Олена Мельник, кандидат технічних наук, член правління APREI, старший науковий співробітник, координатор Кафедри Жана Монне EUClead Сумського національного аграрного університету «Кліматична політика в питаннях забезпечення соціальної рівності: освітні виміри»

Марія Шеремет, доктор педагогічних наук, професор, декан факультету спеціальної та інклюзивної освіти НПУ імені М. П. Драгоманова «Сучасні технології спеціальної освіти та інклюзивної форми навчання»

Ганна Афузова, кандидат психологічних наук, доцент факультету спеціальної та інклюзивної освіти НПУ імені М. П. Драгоманова. «Інклюзія в освіті: досвід Республіки Молдова (за матеріалами міжнародного співробітництва)»

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

13.00 – 14.30 - вебінар «Інклюзивна освіта як інструмент соціальних інновацій: європейський досвід», професор Університету Генуї (Італія) Діана Спұлбер

Робота в секціях: 14.30 – 16.30.

Секція 1. Модератор Марья Нестерова. Практичний воркшоп Раїси Кравченко (ГО «Коаліція захисту прав осіб з інвалідністю внаслідок інтелектуальних порушень «Європейський досвід застосування практичних інструментів інклюзивної освіти»).

Секція 2. Модератор Олена Троїцька. «Розмаїття цінностей в інклюзивному просторі: досвід психолого- педагогічних практик».

Секція 3. Модератор Ганна Афузова. «Освітня інклюзія: від рівних прав до рівних можливостей».

16.30 – 17.00. – Обговорення результатів та завершення 1 дня конференції

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

18 грудня 2020

9.45 – 10.00. – Реєстрація

10.00 – 13.30. Пленарна сесія.

Петро Крайнік, менеджер проєктів напрямку Жана Монне, Національний Еразмус+ офіс в Україні «Європейські цінності у викладанні. Досвід Програми Жана Монне».

Олена Тупахіна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри німецької філології і перекладу Запорізького національного університету, координатор Модулю Жана Монне EUVOLIA «Європейські цінності в освітньому середовищі: вивчаємо, навчаємо, поділяємо».

Тетяна Андрущенко, доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри політичної психології та міжнародних відносин. «Актуальний ціннісний дискурс в освіті: європейський контекст»

Тамара Троїцька, доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософії МДПУ імені Б. Хмельницького «Синергія та філософська рефлексія прийняття цінностей єднання людства та їх входження у свідомість»

Олена Троїцька, доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії МДПУ імені Б. Хмельницького «Інтерація як неперервний діалог цінностей у пошуку сакральних засад згуртування спільнот».

Наталія Кочубей, доктор філософських наук, професор, зав. кафедри менеджменту та інноваційних технологій соціо-культурної діяльності «Європейські цінності різноманітності та інклюзії у контексті розвитку креативної економіки та освіти»

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

11.00 – 12.30. Віртуальний клас Мартіни Бласкової, професора Уверситету Жиліна (Словакія) на тему «Європейські цінності в розвитку людського потенціала для сталого розвитку освіти».

Андрій Чужиков, кандидат економічних наук, доцент кафедри тележурналістики та майстерності актора, «Імплементация європейських цінностей у медіа політиці ЄС: практичні кейси для освітнього процесу»

13.30 – 16.30 Робота по секціям. Тренінг «Європейські цінності для сталого розвитку освіти»

Секція 1. «Європейські цінності для сталого розвитку освіти». Модуль 1. Болонський процес як чинник сталого розвитку освіти. **Олена Оржель**, доктор наук з державного управління, член команди Проєкту Жана Монне EVDISD.

Секція 2. Тренінг «Європейські цінності для сталого розвитку освіти». Модуль 2. «Цінності прогресу або прогрес цінностей: освіта і сталий розвиток» **Олена Яценко**, кандидат філософських наук, доцент, член команди Проєкту Жана Монне EVDISD

Секція 3. Тренінг «Європейські цінності для сталого розвитку освіти». Модуль 3. «Практичні інструменти аналізу та сталого розвитку освітнього середовища». **Марья Нестерова**, доктор філос. наук, професор, Професор Кафедри Жана Монне SCAES та академічний координатор Проєкту Жана Монне EVDISD

16.30 – 17.00. – Обговорення результатів та закриття конференції

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Конференція проводиться в рамках імплементації проєкту напряду Жана Монне «Європейські цінності різноманіття та інклюзії для сталого розвитку» Erasmus+ Jean Monnet Project «European values of diversity and inclusion for sustainable development» (EVDISD) 620545-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-PROJECT та у співпраці із проєктами - Кафедра Жана Монне «Соціальні та культурні аспекти Європейських Студій» (SCAES) 620635-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-CHAIR. Також в роботі конференції відбувалася кооперація з проєктами Еразмус + напряду Проєкту «Європейські цінності у художніх текстах» 599918-EPP-1-2018-1-UA-EPPJMO-MODULE EUVOLIA та Erasmus+ Jean Monnet Chair «EU Climate Leadership» 620031-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-CHAIR.

Проєкти фінансуються за підтримки Європейської Комісії. Публікації відображають точку зору лише авторів і Комісія не може відповідати за будь-яке використання інформації, яка тут міститься.

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Тези подаються в авторській редакції.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

ОБРАНИ ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ КОНФЕРЕНЦІЇ

ІНКЛЮЗІЯ В ОСВІТІ: ДОСВІД РЕСПУБЛІКИ МОЛДОВА (ЗА МАТЕРІАЛАМИ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА) INCLUSION IN EDUCATION: EXPERIENCE OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA (MATERIALS OF INTERNATIONAL COOPERATION)

Афзуова Ганна Валеріївна,

доцент кафедри спеціальної психології та медицини

факультету спеціальної та інклюзивної освіти,

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

gvafuzova@gmail.com

У рамках міжнародного проєкту «Social inclusion through segregation?» (STINT ІВ2018-8090), учасниками якого були науковці Швеції, Республіки Молдова та України, було здійснено співставлення позиції уряду Республіки Молдова з результатами, отриманими дослідницькою групою у ході власного наукового пошуку і співпраці з реальними учасниками освітньої інклюзії: фахівцями, батьками, дітьми.

Незважаючи на те, що 30 років потому у Республіці Молдова була ратифікована Конвенція ООН про права дитини, особливістю цієї країни є те, що процес просування інклюзивних концепцій та практики розпочала не держава, а громадянське суспільство відразу після проголошення незалежності в 1991 році. Лише в останні роки держава змінила свою освітню політику настільки, що мета

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

інклюзивної освіти наразі є одним з її основних пріоритетів. Так, у звіті Вірджинії Руснак, доктора філософії, Директора CRAP – Республіканського центру психопедагогічної допомоги (Молдова), зазначено, що у 2010 році Молдова ратифікувала Конвенцію ООН про права осіб з інвалідністю, і з того часу зростає відповідальність держави за зміну законів, політики та практики, спрямованих на захист та лобіювання прав дітей, забезпечення належного соціального захисту та умов для всебічного розвитку потенціалу дітей в контексті реалізації їх права на освіту, і, в першу чергу, за умов дотримання принципу рівних прав і можливостей в системі інклюзивної освіти на всіх освітніх рівнях [1].

Одним з основоположних документів Республіки Молдова, який регламентує освітні реформи, є Програма розвитку інклюзивної освіти на 2011-2020 роки, основним завданням якої є сприяння досягненню пріоритетної місії освіти, забезпечуючи рівні можливості та доступ до якісної освіти для кожної дитини, молодшої людини, дорослого на всіх рівнях та етапах системи освіти. За 10 років впровадження Програми було створено нормативну базу для забезпечення належних умов для організації сприятливого та доступного освітнього середовища, здатного реагувати на потреби всіх дітей. Крім того, цей документ регулює обов'язки центральних і місцевих органів влади та навчальних закладів у сприянні інклюзії. Загальні цілі Програми розвитку інклюзивної освіти зосереджені на: а) популяризації інклюзивної освіти як освітнього пріоритету з метою уникнення відторгнення та / або маргіналізації дітей, молоді та дорослих; б) розробці нормативної та дидактично-методичної бази, що сприяло б та забезпечувало впровадження інклюзивної освіти; в) формуванні освітнього середовища, доступного та здатного відповідати особливим очікуванням та вимогам бенефіціарів; г) формуванні інклюзивної культури та суспільства.

За визначенням В. Руснак як представниці уряду, Програма узгодила стратегічні рамки політики Республіки Молдова із загальною тенденцією на

міжнародному та європейському рівнях переходити від паралельних систем освіти (масової освіти та спеціальної освіти) до єдиної системи інклюзивної освіти, надаючи кожному доступ до освіти з урахуванням наявних конкретних потреб. Ефективність Програми, на думку уряду, доводиться прогресом, досягнутим у більшості областей Молдови, але у майбутньому очікується рівномірний прогрес реформи на районному рівні. Отже, наразі інклюзивній освіті в Республіці Молдова присвоюється ранг освітнього пріоритету, що передбачає забезпечення умов інклюзії дітей, деінституціоналізацію в інтернатній освіті, а також навчання та включення дітей із особливими освітніми вимогами в загальноосвітніх закладах [1].

За висновками представників уряду Республіки Молдова, загалом, впровадження інклюзивної освіти було ефективним з точки зору витрат, яких воно вартувало бюджету держави за останнє десятиріччя. Республіка Молдова визначила наступні пріоритети на наступне десятиріччя:

1. Посилити співпрацю між сферами освіти, соціального захисту та охорони здоров'я для забезпечення доступу до інклюзивної освіти та сприяння ранній інтервенції.
2. Розробка та впровадження іншої методології фінансування інклюзивної освіти.
3. Адаптація наявних навчальних матеріалів для всіх категорій учнів інклюзивних закладів освіти, і, за потреби, розробка нових засобів навчання для певних категорій учнів із спеціальними освітніми потребами.
4. Посилення позиції викладача підтримки (асистента вчителя) в закладах інклюзивної освіти в Республіці Молдова.
5. Проведення аналізу потреб у навчанні для кожної категорії персоналу, залученого до управління та надання послуг з інклюзивної освіти в Республіці Молдова.

6. Розробка заходів / програм фінансування для стимулювання розвитку підприємств, в яких працюють діти із спеціальними освітніми потребами, випускники певної форми навчання.

7. Оптимізація кількості спеціалістів, зайнятих у рамках служб психопедагогічної допомоги, у кожному районі відповідно до кількості дітей із спеціальними освітніми потребами та їх потреб [1].

Разом з тим, за результатами дослідження у рамках міжнародного проєкту «Чи можлива інклюзія через сегрегацію?» було визначено, що, серед перешкод для інклюзії, які найчастіше спостерігалися учасниками проєкту та згадувалися молдавськими фахівцями у галузі освіти і соціальних послуг, – невідповідність міського та шкільного середовища для задоволення потреб осіб з порушеннями психофізичного розвитку (напр., відсутність пандусів, спеціальних сходів та інших під'їзних шляхів до шкіл та культурно-громадських установ для необмеженого пересування людей на візках; стандартні шкільні меблі; відсутність громадського транспорту з урахуванням конкретних маршрутів людей з певними порушеннями; відсутність універсальних навчальних програм, навчальних матеріалів та викладачів, здатних відповісти на виклики інклюзивної освіти; суворі місцеві бюджети, які не здатні підтримати високі витрати, продиктовані створенням адекватних умов для успішного здійснення соціальної інклюзії і, нарешті, але не менш важливо, прояви дискримінації та ворожості щодо людей з обмеженими можливостями; відсутність налагодженої системи психолого-педагогічної підтримки суб'єктів освітньої інклюзії тощо) [2].

Дослідження показують, що в молдавському суспільстві деякі родини досі вважають дитину із спеціальними освітніми потребами проблемною, в тому числі соціально та економічно обтяжливою (Racu, Grigoriu & all, 2011; Racu, 2016a, 2016b). Це особливо очевидно в сім'ях, які через такі обставини як бідність, неповна сім'я, безробіття одного або обох батьків, низький рівень культури та освіти,

розташування далеко від психосоціального, психолого-педагогічного центру тощо, не можуть розраховувати на кваліфіковану допомогу щодо супроводу дитини з особливими потребами. Як правило, діти в цих сім'ях або не отримують належної освіти та догляду, або їх повертають до інтернатів, без реальних перспектив на майбутнє інтегруватися в суспільство [2].

На шкільному рівні проблеми можуть виникнути внаслідок того, що вчителі не готові працювати зі змішаними групами дітей, та упереджене уявлення про учнів із спеціальними освітніми потребами як у батьків, так і у вчителів. Багато вчителів, учнів та батьків мають суперечливе ставлення щодо включення учнів з обмеженими можливостями здоров'я в інклюзивне шкільне середовище. Це ставлення може бути негативним (наприклад, учень, обмежені психофізичні можливості якого є перешкодою для інших учнів, що шкодить решті класу, спричиняючи нездорову атмосферу тощо) та позитивним (наприклад, політика закладу, згідно з якою учень із обмеженими можливостями здоров'я потребує допомоги, однолітки залучаються до підтримки і супроводу такого учня, вимоги до цих дітей повинні бути такими ж, як і до інших, тощо).

Існування ідей, які часто діаметрально протилежні інклюзії, пояснюється тим, що до теперішнього часу Республіка Молдова не одноголосно прийняла концепцію інвалідності, а також практичні аспекти освітньої та подальшої соціально-професійної інклюзії. Крім того, досвід інших держав, хоч і є доступним для вивчення і впровадження, не завжди відповідає соціально-економічним можливостям та урядовій політиці Республіки Молдова [2].

Мета інклюзивної освіти може бути досягнута лише за умови створення передумов для успіху, таких як навчання вчителів та керівників для роботи в інклюзивних класах, адаптація шкільних підрозділів до потреб дітей з фізичними, психічними та сенсорними порушеннями, розробка навчальної програми та інших методичних матеріалів з урахуванням індивідуального підходу, адаптація фізичного

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

середовища до особливостей учнів із спеціальними освітніми потребами, постійне навчання у формі семінарів, консультацій та курсів для фахівців (викладачів, психологів, медиків, соціальної допомоги) та батьків, а також сприяння обміну досвідом в галузі інклюзивної освіти в країні та за кордоном.

Державна політика Республіки Молдова щодо нормативно-правових аспектів регулювання інклюзивної освіти на інституційному рівні є відносно неясною та поверхневою. Конкретні області для критичного роздуму включають готовність викладачів до загальної педагогічної практики в умовах інклюзивної освіти, розвиток моделей та стандартів щодо впровадження інклюзивної освіти у повсякденному інституційному житті, розвиток внутрішнього та зовнішнього партнерства для реалізації принципів інклюзивності освіти, створення платформи для вираження ініціатив та поширення ефективної практики інклюзивної освіти й розвитку інклюзивного фізичного та культурного середовища [2].

Список літератури

1. Rusnac Virginia. Implementarea educației incluzive în Republica Moldova: provocări, realizări și viziuni. *Asistența complexă a copiilor cu cerințe educaționale speciale în mediul educațional incluziv* (2020 ; Chișinău) \ comitetul științific: Racu Aurelia [et al.] – [Chișinău] : S. n., 2020 (Tipogr. UPS «Ion Creangă»). – 575 p. : fig., tab. – P. 8-18.

2. «Social inclusion through segregation?» (A tri-country cooperation Moldova, Ukraine and Sweden): Research Report (STINT IB2018-8090) \ Editors: Liya Kalinnikova Magnusson, Jeremias Rosenqvist. №7. URL: https://support.hig.se/helpdesk/WebObjects/Helpdesk.woa/wa/CommonActions/download?dl=_v-GyIHWZyLrwJ8wMKZmgHVAAnshYUljA&id=1

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

ПРАЦЯ АКТОРА НАД СОБОЮ

Барнич Михайло Михайлович,
кандидат мистецтвознавства,
доцент, професор кафедри тележурналістики та майстерності актора,
Київський національний університет культури та мистецтв

Горбачук Наталія Анатоліївна,
магістрант кафедри тележурналістики та майстерності актора,
Київського національного університету культури та мистецтв

Сливка Ігор Віталійович,
магістрант кафедри кіно,- телемистецтва,
Київського національного університету культури та мистецтв

На знімальному майданчику завжди багато людей: оператори, режисер, примери, звукорежисери та інші актори. Кожний з них зайнятий своїми справами та в кожного присутні свої переживання. Хтось хвилюється за якість роботи, яку виконує, хтось стомився і через це роздратований, а в когось можливо негарзди дома. І все це їх не покидає навіть під час роботи. Всі ми люди і всі залежимо від різних факторів. А буває і таке, що творча атмосфера на знімальному майданчику допомагає актору творити геніальні речі. Адже відомо багато прикладів, коли актори під час зйомок починали грати зовсім не так, як їм говорив режисер, а так як їх на той час повела творча хвиля і це було геніально. Та все ж по-різному можуть скластись обставини і день може проходити в стресах, саме в такі моменти для актора дуже важливо вміти абстрагуватися від усього, тому що актори – найбільш

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

чутливі серед всіх людей і легко попадають під вплив чужих емоцій. Їх психоемоційна система розвинена так, як ні в кого, оскільки завжди мають справу з емоціями. Вони навчаються передавати для глядача потрібну палітру емоцій під час гри та це не можливо тоді, коли актор зосереджений не на собі, а на якихось інших переживаннях чи проблемах. Тому перед виходом на сцену потрібно слухати себе, свій настрій і вже виходячи з цього стану грати.

Таке завдання полягає також в тому, щоб заздалегідь відомі знання (згадування) про роль витіснити із свідомості на рівень пам'яті. Адже через вивчений драматичний уривок у нашій пам'яті міститься ціла структура стосунків між персонажами. І якщо вона якимось чином активована, або іншими словами, ви згадуєте завдання (текст, дію, емоційний тон персонажа і т.ін.) та збуджені прагненням втілити згадуване, то свідомість буде перейнята цим згадуванням. Ви автоматично будете втілювати згадуване, однак не осмислюватимете (не переживатимете) його, в погоні за наступним згадуванням. Н. Рождественська, аналізуючи зміст сценічного почуття, пише: «Суб'єкт сценічного переживання роздвоєний: “я” існує в процесі гри в складному діалектичному єднанні. Особисті переживання актора відходять на другий план, увага зосереджується на переживаннях персонажа. І все-таки актор відчуває почуття творчої радості, коли роль удалася. Це відчуття успіху, в свою чергу, підштовхує уяву. Актор володіє сценічним переживанням, керує ним – видно, це приносить особливе задоволення» [2, с. 190].

Отримавши роль з драматичного твору, майже всім молодим акторам хочеться одразу перевтілитися в уявлений образ та набути відповідного стану переживання. Спрощене уявлення про акторське мистецтво походить від того, що у цьому мистецтві нібито не потрібно ні особливого голосу, ні відповідних пластичних даних, а натомість, користуючись тим, що дано природою кожній людині – здатність до почуття, просто відчутти-пережити те, що переживає персонаж. Але ж

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

власне стан переживання в ролі це і є акторська майстерність, яка досягається тренуваннями психіки, подібно до тренувань голосу співаком, пластики танцюристом та вправності музикантом. Щоб акторові досягти майстерності переживання необхідно прикласти чимало зусиль як і названим митцям. Тому це треба зрозуміти і не слід на початку навчання добиватися тих складних емоційних переживань персонажа, які задані автором та уявлені на основі драматичного твору. Адже складні оперні арії, балетні рухи та музичні твори не одразу даються для виконання виконавцям початківцям. Спочатку вправами відшліфовуються відповідні дані.

Прикметною відмінністю, яка вирізняє акторське мистецтво переживання з-поміж інших виконавських мистецтв є те, що це переживання особливим чином залежить від самопочуття актора в публічних умовах виконання ролі. Тобто публіка є тією третьою необхідною ланкою, не тільки заради якої відбувається мистецька акція, а ще й постає одним із впливових чинників акторського переживання в ролі. Танцівник чи співак (як представники виконавських мистецтв) не мусять під час вистави надавати скільки уваги самопочуттю публічної творчості як актор, тому що якість їхніх рухів та голосу не настільки залежить від публічних умов як утворення стану переживання актора в цих умовах. Актор мусить тут і тепер, у дану мить обманути дану конкретну публіку, у тому числі і колег по сцені. У противному разі він не зможе обманути власну свідомість. Обман, у контексті акторської майстерності означає вчинити так, щоб оточуючі не побачили акту імітації, підробки дії персонажа. (Обманути розуміємо як притаїтися кимось іншим або вдати чужі потреби за свої). Тож фактор публіки змушує актора мобілізувати не тільки всі його мистецько-творчі потенціали (техніку та творчі задатки) а й душевні сили та ресурси, спрямовані на цей обман та самообман. Самообман – це обман власної свідомості. Без обману оточення, публіки, самообман неможливий.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Тому для вивчення механізму утворення переживання в ролі важливим пунктом є спостереження функціонування цього механізму в навчальних публічних умовах. Власне з цих причин усі початкові вправи з майстерності актора проводяться у таких умовах [1, с. 4-8]. Вивчивши таким чином механізм збудження переживання актор застосовуватиме ці свої практичні знання у публічних умовах вистави чи кінозйомки.

Список літератури

1. Барнич М.М. Акторський тренінг: перетворення обману на гру / М.М. Барнич // Вісник КНУКіМ: Зб. наук. праць – Вип. 21 / Київський національний університет культури і мистецтв. – К., 2009. – Серія «Мистецтвознавство». – С. 4-8
2. Рождественская Н.В. Психология художественного творчества: монографія. Санкт-Петербург: Изд-во СПб. гос. ун-та, 1995. 270с.

VALUES, COMPETENCES AND SUSTAINABILITY IN EU HIGHER EDUCATION

Martina Blašková
Professor, Phd

Police Academy of Czech Republic

blaskova@polac.cz

Keywords: Value, competence, standards, sustainability, responsibility, cooperation

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Universities are the generator of future progress. Universities represent the base and opportunity for free research, spreading ideas, and knowledge (Blašková et al., 2014, p. 466).

Universities are a space in which many different elements intersect. Many of them are material in nature. However, the most important elements of any advanced university, behaving in accordance with European standards, are just intangible. These are elements that are highly sensitive to any disturbances. They reflect the overall atmosphere, spirit and personality of the university.

These elements, or rather unique phenomena, are **values and competencies**. In part, the values and competencies needed for modern higher education are contained in several scientific works. However, studies rarely focus on both values and competencies. In particular, in the light of sustainability or sustainable development, these phenomena are not studied.

For these reasons, it is useful to combine the mentioned key attributes in the interrelationships, exploring their potential ties, both positive as well as negative. A useful way to increase knowledge about higher education in the European area is to gather the views of all the basic groups that are key to the operation of the university. It is mainly about examining the qualities, skills, opinions, expectations and limits of teachers and students. These two partner groups are pushing the university with a seal of truth, progress, motivation, and sustainability.

The values professed by the university are as important as the values professed by the pedagogical, scientific, managerial and administrative staff themselves. At the same time, the values of the university as an institution are as important as the values professed by the students themselves.

Competences appear to be extremely important for cultivating university and personal values. Again, competences can be viewed from several perspectives. For example, competences of academic staff, competences of students, competences required

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

by employers and the labor market, competences stimulated by the culture of the nation and the wider European community, etc.

As values and competencies are highly dynamic elements, constantly sensitive to all the stimuli of the environment, their strength, correctness and "life truth" and social usefulness must meet aspects of a long, strategic dimension. Therefore, the implantation of elements and principles of sustainability, such as achieving an even higher level of pro-social emphasis and responsibility, represents the right way to improve the overall quality of all higher education.

Through the joint work of university governing bodies, the Ministry of Education and Culture, the Ministry of Industry, regional self-government, passionate teachers, scientists and university managers, in active liaison with students, higher education can gain the desired support, dynamism, justification and acceptance by the general public.

It can be **suggested to improve the management systems** of all universities and harmonize them with the newest European standards.

Thereto,

The application of **bench-marking** should be developed into →

The implementation of **bench-learning** that should be shifted into →

The creating of **bench-motivating** that would be bettered into →

The building of **bench-sustaining** of European higher education.

References

Blašková, M. (2011). *Human Potential Development. Motivation, Communication, Harmonization and Decision Making*. Žilina: EDIS – Publishing of University of Žilina.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

ІСТОРИЧНІ ТА СУЧАСНІ ПЕРЕДУМОВИ ЗАСТОСУВАННЯ ЕРГОТЕРАПІЇ

Гаврилов Олексій Вікторович

*кандидат психологічних наук, доцент,
завідувач кафедри логопедії та спеціальних методик*

*Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка*

Email: alex.gavrilov1967@gmail.com

Сімко Алла Володимирівна

*кандидат психологічних наук,
старший викладач кафедри логопедії
та спеціальних методик Кам'янець-Подільського
національного університету імені Івана Огієнка.*

Email: 7kort@ukr.net

Ерготерапія як цілеспрямований метод лікування була вперше застосована в психіатрії (вже у XVIII столітті). Д-р Пінель запровадив трудотерапію в психіатричній лікарні поблизу Парижа. Фізичні вправи та ручна робота мали забезпечити моральність і дисципліну серед пацієнтів. Повернення до діяльності за інтересами та зайнятості вважалося ознакою зцілення. У XIX столітті ця тенденція поширювалася по всій Європі. У Німеччині Йохан Крістіан Рейл рекомендував лікарям використовувати працю та художнє й театральне мистецтво. В Англії Самуель Туке у притулку для психічно хворих запровадив трудотерапію й гуманний підхід до пацієнтів (пацієнти мають власну міру самоконтролю та дисципліни). Перша комплексна книга, присвячена ерготерапії, була зі сфери психіатрії: «Введення в ерготерапію у психіатрії» (1954), її авторами були ерготерапевт Гейл С. Фідлер і психіатр Джай У. Фідлер.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Поняття «Ерготерапія» походить з грецької мови: «ergein» - означає робити, діяти, працювати, «therapeutin» - лікувати, доглядати, супроводжувати. Термін «Ерготерапія» в нашій практиці ще мало знайомий. Багато людей сприймають слово «терапія» дуже вузько, тільки як лікування за допомогою медикаментозних засобів, заперечуючи психолого-педагогічний зміст цього поняття. Мета ерготерапії полягає у відновленні та подальшому покращенні, відсутніх або втрачених функцій у людей з особливостями психофізичного розвитку в такий спосіб, щоб вони змогли досягти максимально високого рівня незалежності і самостійності на соціально-побутовому і професійному рівнях.

Філософія ерготерапії - цілеспрямована, яка має для людини певний сенс в діяльності, допомагає поліпшити її функціональні можливості: рухові, емоційні, когнітивні і психічні. Застосування ерготерапії полягає в специфічному виконанні певних визначених видів діяльності, відповідних технік і прийомів для того, щоб повторно досягти, поліпшити і / або підтримати (зберегти) особисту компетенцію дій людей з особливими освітніми потребами в повсякденному житті і роботі. Застосування ерготерапії ґрунтується на досягненнях медичної, психолого-педагогічної та соціальної наук і рекомендується людям будь-якого віку, які страждають руховими, сенсомоторними розладами, порушеннями сприйняття і / або психосоціальними недоліками.

Етапи ерготерапевтичного впливу.

Ерготерапевтичний вплив включає в себе наступні етапи:

1. Діагностика, яка складається з збору анамнезу і проведення ерготерапевтичних обстежень. Особливістю цього етапу є аналіз не тільки ступеня пошкодження органів або систем, а й вивчення впливу фізичних обмежень і / або психічних порушень на життєдіяльність людей, на рівень їх функціональних можливостей.

2. Визначення цілей і завдань ерготерапевтичного впливу. Мета ерготерапії залежить від тяжкості вихідних фізичних і / або психічних порушень: для одних вона може бути в досягненні повного відновлення порушених функцій і повною ресоціалізацією (повернення до навчання, праці, відновлення колишнього положення в соціальній макро- і мікросередовищі), для інших - у виробленні компенсаторних механізмів діяльності організму для забезпечення максимально можливої незалежності і підвищення якості життя. Вибір і постановка мети здійснюється спільно фахівцями і людиною з обмеженням життєдіяльності.

3. Складання програми ерготерапевтичного впливу, при цьому враховуються життєві вміння, навички, інтереси і здібності індивіда, його вік, стать і соціальні ролі. На цьому етапі відбувається вибір видів діяльності, методик, технік і прийомів необхідних для досягнення мети, визначається допоміжне обладнання, а також можливість підключення сім'ї до ерготерапевтичного процесу.

4. Проведення ерготерапевтичних заходів, які спрямовані на те, щоб забезпечувати людей з особливостями психофізичного розвитку необхідними умовами для виконання діяльності, що задовольняє їх запити і вимоги та відповідає їхнім здібностям витримувати певне навантаження.

5. Оцінка ефективності проведеного ерготерапевтичного впливу і при необхідності внесення коректив до плану.

Діяльність в ерготерапії поділяється на повсякденну активність (особиста гігієна, прийом їжі, одягання, функціональне спілкування, мобільність, задоволення сексуальних потреб тощо), роботу або продуктивну діяльність (домашні обов'язки, отримання освіти, оплачувана або волонтерська робота), дозвілля (гра, хобі, відпочинок). Залежно від цілей і завдань ерготерапевтичного впливу підбираються види діяльності та методи. До найбільш часто використовуваних ерготерапевтичних методів належать сенсорна інтеграція, Бобат-терапія, когнітивно-терапевтичні вправи, заняття на Перфетто, метод Аффолтера та ін.

В процесі ерготерапевтичного втручання у людей з обмеженням життєдіяльності за умови самостійного виконання дій поліпшуються і / або відновлюються функціональні можливості (рухові, емоційні, когнітивні і психічні). При виникненні труднощів, ерготерапевт (фахівець, який використовує метод ерготерапії) надає підтримку, допомагає знайти вихід з кожної конкретної ситуації. У разі неможливості розвитку або відновлення втрачених здібностей підбираються допоміжні, адаптаційні та технічні засоби, якими навчають користуватися людей з особливостями психофізичного розвитку. Прикладами таких допоміжних засобів можуть послужити: рукоятка-брелок, який дозволяє повертати ключ у замку, вмикати і вимикати перемикачі, повертати водопровідний кран; подовжувач руки, який допомагає брати предмети і речі, які знаходяться далеко (конверти, ключі, ножиці, гвинти); помічник для застібання; обмежувач для тарілки; вилка і ложка з потовщеною ручкою та ін.

Умови успішного ерготерапевтичного втручання.

Виділяють наступні умови ефективного ерготерапевтичного втручання:

1. Цілеспрямований характер ерготерапевтичного процесу. Формування соціально-побутових і професійних знань і умінь у людей з особливостями психофізичного розвитку має містити не певні епізодичні заходи, а цілеспрямовану систему роботи, спочатку є важливим повноцінне сприйняття людиною необхідних відомостей, правильне формування дій, прийомів, операцій, потім – різноманітне їх закріплення і регулярне застосування на практиці.

2. Особистісно-орієнтований підхід в наданні ерготерапевтичної допомоги. Застосування ерготерапії передбачає партнерство, яке уповноважує людей з особливостями психофізичного розвитку брати участь у функціональному прояві своїх діяльнісних ролей в різноманітному зовнішньому середовищі. При виборі видів діяльності, методів, технік і прийомів, а також їх варіантів застосування

(легшого або ускладненого), необхідно враховувати соціально-побутовий та професійний досвід кожної людини, індивідуальні особливості та можливості. Відбір методів повинен бути обґрунтованим і здійснюватися не тільки з урахуванням завдань чергового етапу ерготерапевтичної допомоги, а й відповідно запитам і потребам людини з обмеженнями життєдіяльності.

3. Активна діяльність людини в процесі сприйняття і засвоєння матеріалу. Активність людей з особливостями психофізичного розвитку на заняттях передбачає обстеження предметів, що вивчаються, здійснюване на полісенсорній основі, оперування предметами, картинками, участь в різних іграх (дидактичних, сюжетно-рольових, режисерських), виконання різноманітних вправ, практичних робіт (малювання, ліплення, конструювання тощо). Тільки через активну діяльність людини можна досягти її максимальної вмілості в тій чи іншій галузі життєдіяльності. Причому ерготерапевтичні зусилля і не повинні бути спрямовані на отримання однакових результатів у всіх людей з фізичними і / або психічними обмеженнями.

4. Позитивна мотивація діяльності. Її можна досягти формуванням ставлення до діяльності як важливої частини життя, особистісно значущої для людини (для її здоров'я, зовнішнього вигляду, настрою, ставлення до неї оточуючих) і, відповідно, необхідної для виконання. Ставлення до діяльності багато в чому залежить від того, чи досягає індивідум успіху, чи відчуває він себе «умілим». Тому що знання і вміння, які формуються у людини повинні бути їй доступні, перебувати в зоні найближчого розвитку.

5. Максимальна наочність ерготерапевтичних занять. Використання різних засобів наочності (натуральні предмети, зображення, фотографії, схеми, карти-плани, муляжі, іграшки та ін.) В поєднанні зі спостереженнями за реальними об'єктами, життєвими ситуаціями - дозволять формувати широке коло уявлень про навколишній світ.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

6. Взаємодія фахівця з родичами клієнта. Ця взаємодія направлена на забезпечення відстроченого в часі повторення пройденого на заняттях матеріалу, розширення і збагачення досвіду, формування вміння застосовувати отримані знання в новій ситуації.

Таким чином, застосування ерготерапії базується на ідеї про те, що люди з особливостями психофізичного розвитку, виконуючи пов'язані з буднями і трудовими навичками вправи, шляхом активних занять набувають, відновлюють або вдосконалюють уміння і навички, що дозволяють їм жити повноцінним життям.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ НАВЧАННЯ ЯК ОСОБЛИВА ФОРМА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ ДІТЕЙ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ.

Н. Гаврилова

кандидат психологічних наук, професор

К-ПНУ імені Івана Огієнка

nathalia.gavr@gmail.com

Ю. Галецька

кандидат педагогічних наук, старший викладач

К-ПНУ імені Івана Огієнка

yuliyagala@ukr.net

Основною метою навчально-виховної роботи з дітьми з інтелектуальними порушеннями є компенсація порушень психофізичного розвитку та їх підготовка до трудового навчання. У досвіді європейських країн досягнення поставлених цілей забезпечується вирішенням наступних основних завдань роботи з цією категорією дітей: розвиток всіх психічних функцій і пізнавальної діяльності дітей в

процесі навчання та корекція їх недоліків; розширення понять пізнання оточуючого світу дітьми з тяжкими порушеннями інтелекту; прищеплення елементарних санітарно-гігієнічних навичок та навичок самообслуговування; фізичне загартування організму дітей; формування правильної поведінки; трудове навчання і підготовка до посильних видів праці; побутове орієнтування і соціальна робота.

Діти з інтелектуальними порушеннями, зокрема і з помірним ступенем, потребують проведення індивідуальних занять в умовах інклюзивного навчання. У спеціальній педагогіці описані комплексні методики навчання, виховання та розвитку дітей з помірними інтелектуальними порушеннями (М. Арнольдов, Б. Бейкер, А. Брейтман, Ю. Кислякова, М. Пітерсі, М. Пішчек, Л. Шипіцина та інші), вивчались проблеми соціалізації, побутової самостійності (О. Гаврилов, Ю. Галецька, М. Попадич, О. Хохліна та інші), розвитку підтримуючої комунікації, сенсорної стимуляції та моторики (І. Боровська, Т. Лещинська, Т. Лісовська та інші).

І. Боровскою, Т. Лісовською визначено, що успішність формування побутової самостійності у дітей з помірними інтелектуальними порушеннями визначається дотриманням таких умов: визначення актуального рівня потреб дитини; постійне педагогічне вивчення вихованця, вдосконалення змісту роботи з ним; словесний супровід дій, що виконуються; використання різноманітної наочності, активізація пізнавальної діяльності дітей у процесі сприйняття та засвоєння матеріалу; формування позитивного ставлення до побутової діяльності; позитивне підкріплення; співпраця педагогів і обслуговуючого персоналу; поступове послаблення контролю з метою підвищення самостійності та активності дитини.

Зміст напрямків роботи (рекомендовані для дітей 1-2 років навчання):

1. Сенсорний розвиток.
2. Розвиток загальних рухів.

3. Формування предметної діяльності, передумов до ігрової та продуктивної діяльності.

4. Самообслуговування і праця в побуті.

5. Розвиток мовлення.

6. Соціальний розвиток.

1. Сенсорний розвиток.

А) Розвиток орієнтування в кольорі: на рівні звірення; на рівні показу по слову; на рівні самостійного називання, виконання групування по заданому кольору (Дай всі такі); на рівні узагальнення (що ще буває такого кольору).

Б) Розвиток орієнтування у формі: співвіднесення об'ємних форм (цеглинка, кулька, кубик, призма); показ по слову; самостійне називання (цеглинка, кубик, кулька); виконання групування за заданою формою; узагальнення (що буває такої форми); співвіднесення площинних форм (коло, квадрат трикутник, прямокутник, овал), показ по слову; групування за заданою формою; узагальнення (знайди схожі предмети); орієнтування в двох контрастних величинах; орієнтування в трьох контрастних величинах; вчити узагальнювати предмети за величиною; вчити розрізняти предмети за масою (важкий, легкий); по температурі (гарячий, холодний); вчити розрізняти і узагальнювати немовленнєві звуки (голоси тварин, птахів, звуки різних матеріалів – дзвін скла, шурхіт паперу).

2. Розвиток загальних рухів: навчання прямостояння, самостійного пересування; стимулювання і вдосконалення навички ходьби; навчання виконання елементарних дій по команді дорослого; навчання ходьбі по сходах; вчити залазити на предмет (15-20 см) і злазити з нього; вчити сидіти навпочіпки; вчити кидати м'яч обома руками; вчити ходити між натягнутими мотузками (ширина до 30 см), по коридору між стільцями; вчити збирати з підлоги дрібні і великі розкидані предмети; вчити катати великі м'ячі, дитячу коляску та ін.; вчити переносити з місця на місце предмети, стільці, м'ячі; вчити бігати; вчити потрапляти м'ячем в корзину;

вчити виконувати стрибки на обох ногах; вчити підніматися на носки, піднімати обидві руки вгору, доторкатися до висячих предметів; навчання виконання простих рухів (присідання, розведення рук, ходьба) під музику; вчити перескакувати через палицю.

3. Формування предметної діяльності, передумов до ігрової та продуктивної діяльності.

А) Засвоєння призначення і способу використання навколишніх предметів, формування перцептивних дій.

Б) Формування співвіднесення дій: складання пірамідки за наслідуванням без урахування розміру кілець; складання пірамідки самостійно із 3 -5 кілець; складання пірамідки із допомогою з урахуванням величини кілець; складання пірамідки самостійно із 3-5 кілець з урахуванням величини.

В) Навчання грі: навчання окремим ігровим діям (вмінню заколисувати, годувати ляльку, будувати будинок, катати машину); навчання відтворення ряду ігрових дій; вчити використовувати в грі поліфункціональні предмети-замінники; сюжетна гра з активною участю дорослого; сюжетна гра без дорослого; навчання вмінню брати в грі роль на себе і доводити її до логічного кінця.

Г) Продуктивна діяльність: вчити тримати в руці олівець, фломастер, пензлик; вчити проводити за зразком прямі вертикальні і горизонтальні лінії; вчити проводити олівцем, фломастером ламані лінії; вчити малювати пензликом сліди примакуванням; вчити малювати замкнуті лінії – ягоди, м'ячики; вчити домальовувати промінчики у сонечка, колеса у машини, сходинки біля сходів; вчити малювати лінії, що перехрещуються (сніжок, будиночок); вчити м'яти пластилін, відщипувати по шматочку; вчити розгортати пластилін прямими і круговими рухами, сплющувати, відтягувати і прищипувати деталі; вчити виконувати споруди за показом: будинок, доріжку, стіл і стілець, машину та ін.

5. Розвиток мовлення: вчити орієнтуватися по слову дорослого в приміщенні кімнати, групи, класу, на ділянці тощо; навчання розумінню і чіткому виконанню простих мовних інструкцій: «Нагодуй ляльку», «Поклади ляльку в ліжечко», «Сховай ляльку в коробку» та ін.; вчити диференціювати прості мовленнєві звуконаслідувальні конструкції (мяу, му-му, ко-ко-ко та ін.); вчити впізнавати і показувати знайомі предмети на картинках; вчити називати знайомі предмети на картинках; вчити розуміти прочитані короткі оповідання і казки; вчити конструювати просту 2-х слівну фразу повторно за поданням; вчити конструювати просту 2-х слівну фразу самостійно за поданням; вчити конструювати просту багатослівну фразу повторно з опорою на наочний матеріал; вчити конструювати просту багатослівну фразу повторно за поданням; вчити конструювати просту багатослівну фразу самостійно за поданням.

6. Соціальний розвиток: подолання негативного, агресивного ставлення до контакту з дорослими, іншими дітьми; формування уявлень про себе та інших; вчити грати разом з іншими дітьми; вчити дотримуватися правил в загальних іграх; формувати уявлення дітей про деякі професії (лікар, кухар, вихователь, вчитель, продавець); вчити дотримуватися режиму; подолання шкідливих звичок; формування емоційного спілкування з дорослим і виконання елементарної інструкції.

Основні труднощі, які виникають при виконанні різноманітних завдань:

- а) слабка прийняття завдання, обумовлене недостатньо сильною мотивацією, відхід від завдання, психічна пасивність;
- б) відсутність орієнтування в завданні, тобто розуміння зв'язків між ланками;
- в) нездатність до «осмисленої» організації своєї діяльності із виконання завдання, тобто послідовного переходу від одного виду діяльності до іншого, здійснення зв'язку між діями, застосування адекватних способів дії, невміння правильно використовувати наочні засоби для вирішення задачі.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

У процесі застосування методичних прийомів необхідно надавати дітям допомогу і підтримку.

Допомога – повинна бути суворо дозована. Якщо діти не справляються із завданням, потрібно сконцентрувати їх увагу на потрібній дії або об'єкті. Якщо цього виявляється недостатньо, можна допомогти у виконанні правильної дії, діючи руками дитини або виконуючи частину завдання замість неї. У будь-якому випадку, завдання повинно бути закінчено.

Похвала – необхідно хвалити за добре виконане завдання. Якщо у дитини щось не виходить, можна похвалити за спробу виконати завдання і допомогти їй довести його до кінця. Необхідно також уникати негативної оцінки дій дитини і появи у неї відчуття неуспішності.

У використанні методів навчання необхідні: чітка постійна структура заняття, а саме, акцентоване позначення початку, зміна видів діяльності і кожного завдання, закінчення заняття, чітка організація простору, орієнтування на дії, допомога дорослого, використання поєднання жестової і звукової мови, наочних матеріалів і демонстрація дій.

Описана вище програма була апробована спеціальними дослідженнями та показала ефективність її використання.

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Григоренко Тетяна Вікторівна

аспірант кафедри спеціальної психології та медицини,

Факультет спеціальної та інклюзивної освіти,

Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.

Jean Monnet Chair SCAES - 620635-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-CHAIR
Jean Monnet Project EVDISD - 620545-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-PROJECT

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

E-mail: tatina.hroza.91@gmail.com

Сучасна українська школа маніфестує формування у молоді практично зорієнтованих знань, умінь та навичок. Актуальності набуває поняття компетентності студента. Саме сформовані компетентності є тими показниками, що уможливають визначиння готовності випускника до самостійного життя, його подальшого розвитку, активної суспільної позиції, тощо.

Одним із напрямів модернізації освіти є запровадження та реалізація компетентнісного підходу в навчанні. Концепція модернізації освіти орієнтується на формування професійної компетентності психолога (спеціального, клінічного), визначає необхідність вищої школи на реалізацію випереджаючої професійної освіти, в основі якої лежить принцип розвитку студентів-психологів у процесі формування професійної компетентності. Особливу значимість професійна компетентність набуває у зв'язку з тим, що система освіти в даний час характеризується значними інноваційними перетвореннями. У сучасних умовах психолог (спеціальний, клінічний), щоб бути успішним і затребуваним, повинен бути готовим до будь-яких змін, вміти швидко і ефективно адаптуватися до нових умов, проявляти прагнення бути професіоналом своєї справи, постійно оновлювати свої знання та вміння, прагнути до саморозвитку, проявляти толерантність.

Розвиток досліджень про професійну компетентність має кілька напрямків: від аналізу психологічних основ професійної діяльності (Л. Виготський, А. Леонт'єв, Д. Ельконін), до розробки основ формування розвитку професійно важливих якостей особистості в цілому (А. Орлов, І. Лернер, М. Скаткін та ін). Аналіз сутності компетентності, характеристику його складових знаходимо у дослідженнях вітчизняних науковців – Е. Зеєр, С. Іванова, Л. Карпова, Н. Кузьміна, А. Маркова, Л. Мітіна, А. Хуторський, В. Синьов, М. Шеремет, О. Ситник, Т. Смагіна, Г. Терещук, С. Трубачева, М. Фоменко, Л. Фомічова, Л. Руденко, Д. Супрун,

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

А. Шевцов, І. Бех, Д. Гришин, Н. Чепелева, Т. Яценко, І. Зязюн, В. Кузьміна, А. Маркова, В. Сластьонін [1, С. 78-86].

Актуальною є проблема теоретичного осмислення формування професійної компетентності психолога (спеціального, клінічного), рішення якої дозволяє підготувати фахівця конкурентоспроможного на ринку праці, який може ефективно вирішувати проблеми. В рамках професійної стратифікації суспільства професійна компетентність розглядається як професійне покликання, професійний обов'язок, що формується в єдності стилю життя, професії та освіти. Зокрема визначають зміст професійної компетентності, застосовуючи такі основні положення: сукупність професійних здібностей; складна система внутрішніх психічних станів і властивостей особистості фахівця, що проявляється в його готовності та здатності до здійснення професійної діяльності; сукупність професійних знань, умінь, а також способи виконання професійної діяльності; характеристика, яка відображає ділові та особистісні якості фахівця, рівень знань, умінь, досвіду, достатніх для того, щоб досягти мети в певному виді професійної діяльності, а також моральну позицію фахівця та здатність до актуального виконання діяльності. Аналіз різних джерел дає змогу стверджувати, що формування професійної компетентності психолога (спеціального, клінічного) – це складний комплекс, який включає професійні знання, вміння, навички, готовність до діяльності, а також цілий ряд професійно-важливих особистісних якостей таких як: креативність, мобільність, комунікабельність, толерантність, урівноваженість, чуйність, доброзичливість, прагнення до самопізнання, саморозвитку і самореалізації, саморефлексії [2, С. 127].

На думку Д. Супрун професійна компетентність є взаємодоповнюючими та взаємозумовлюючими поняттями. Компетентність, є інтегральними характеристиками особистості, здобутими нею якостями, де узагальнюючою категорією двох понять виступає діяльність [4, С. 290]. О. Пометун визначає компетентність як спеціальним шляхом структуровані набори знань, умінь, навичок,

можливостей і ставлень, що дають змогу майбутньому фахівцю визначити, тобто ідентифікувати, і вирішувати незалежно від контексту проблеми, що є характерними для певного напрямку професійної діяльності. О. Сироватко, розуміє під компетентністю сукупність фізичних та інтелектуальних якостей людини і властивостей, що необхідні людині для самостійного та ефективного розв'язання різних життєвих ситуацій для того, щоб створити кращі умови для себе в конструктивній взаємодії з іншими [3, С. 303].

Отже, професійна компетентність — це інтегрована властивість особистості, що володіє комплексом професійно значущих якостей, має високий рівень науково-теоретичної й практичної підготовки та ефективної взаємодії у процесі співпраці на основі впровадження сучасних технологій для досягнення високих результатів [1, С. 78-86].

Набуття фахівцем професійної компетентності полягає в тому, що професійне знання має формуватися водночас на всіх рівнях: методологічному, теоретичному, методичному, технологічному. Це потребує розвиненого професійного мислення, здатності добирати, аналізувати і синтезувати здобуті знання в досягненні мети, цілісно уявляти технологію їх застосування.

Як бачимо, професійна компетентність сучасного спеціаліста є складним багатокомпонентним поняттям, яке в сучасній науковій літературі характеризується з точки зору кількох наукових підходів: соціокультурного, діяльнісного, комунікативного, професійного, контекстно-інформаційного та психологічного. Кожен із названих підходів не вичерпує наукового аналізу проблеми професійної компетентності повністю; всі ці підходи знаходяться у взаємозв'язку один з одним і взаємодоповнюють один одного [3, С. 435].

Отже, професійна компетентність, як якість особистості, її певне надбання, що ґрунтується на знаннях, досвіді, моральних засадах і проявляється в критичний момент за рахунок вміння знаходити зв'язок між ситуацією та знаннями, у

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

прийнятті адекватних рішень нагальної проблеми; сукупність знань, умінь, навичок, досвіду, професійно значущих якостей, що визначають успішне (результативне, продуктивне, ефективне) здійснення професійної діяльності (виконання професійних/функціональних обов'язків).

Список літератури

1. Григоренко Т. В. Компетентнісний підхід в контексті професійної підготовки психологів (спеціальних, клінічних). Педагогічний часопис Волині: науковий журнал. – Луцьк : СНУ імені Лесі Українки, 2019. - №1 (12). 130 с. 78-86.
2. Руденко Л. М., Григоренко Т. В. Компоненти професійної компетентності психолога (спеціального, клінічного). Компоненти професійної компетентності психолога (спеціального, клінічного) / Л. М. Руденко. // Спеціальна освіта: супровід. Актуальні питання корекційної освіти. – 2019.
3. Супрун Д. М. Професійна підготовка психологів в галузі спеціальної освіти. *Монографія*. К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. 392 с.
4. Супрун Д. М. Теорія та практика професійної підготовки психологів в галузі спеціальної освіти. (дис. ... д-ра. пед. наук: 13.00.03). Київ. 2018. 657 с.

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД СТАНОВЛЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Грушко Н.С.

Студентка 5 курс

Університет державної фіскальної служби України

e-mail: natalia-grushko26@ukr.net

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Характерними рисами розвитку сучасного суспільства є повага до людського різноманіття, встановлення та забезпечення виконання принципів солідарності та безпеки, які забезпечують повне та безперешкодне інтегрування усіх верств населення у соціум. Мейнстрімом даної тенденції розвитку є створення «суспільства для всіх». В основу даного інтегрування покладено цілісну концепцію, яка відкриватиме шлях до рівних можливостей та прав кожного індивіда на забезпечення своїх потреб, насамперед, на здобуття якісної освіти. Починаючи з 90-х років ХХ ст. провідною моделлю сучасних суспільно-соціальних стосунків стосовно осіб з обмеженими можливостями є інклюзивна. Вона ґрунтується на визнанні та повазі індивідуальних людських відмінностей та забезпечую збереження відносної автономії кожної суспільно-соціальної групи, при цьому стиль поведінки та традиційні уявлення, які є притаманними домінуючим групам, мають модифікуватися під тиском плюралізму думок та звичаїв [1]. Протягом останнього десятиліття вітчизняні науковці, зокрема Бондар В., Колупаєва А., Продіус О.І., Савченко О., Семак С., Таранченко О., Хмельницька, Шевчук А. та інші. присвячують свої праці дослідженням проблеми залучення дітей з особливими потребами до навчання в освітніх закладах, їх реабілітації та соціалізації до суспільних норм.

У різних країнах світу інклюзивна форма навчання дітей з особливими освітніми потребами існує вже понад 30-40 років і стала світовою тенденцією. До країн із найбільш досконалим розвинутим законодавством у галузі інклюзивної освіти слід віднести такі країни як: Голандія, Данія, Іспанія, Бельгія, Кіпр, Швеція, Фінляндія, Великобританія, США. У переважній більшості країн Європи інклюзивне навчання є основною формою здобуття освіти людьми з обмеженими можливостями. Варто зазначити, що діти з особливими освітніми потребами мають змогу здобувати освіту як у спеціальних навчальних закладах, так і в закладах

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

загального типу. У європейських країнах спеціальні заклади функціонують і надають допомогу дітям з обмеженими можливостями здоров'я, однак, вони не є сегрегативними осередками [2]. Загальна та спеціальна освіта взаємодіють між собою, оскільки країни з демократичним устроєм пропагують цінності громадянського суспільства, яке базується на ідеях гуманності, рівноправності, толерантності та інклюзії.

Вартий уваги досвід впровадження інклюзивної освіти в Нідерландах, адже з поміж інших європейських держав цю країну вирізняє своєрідність розвитку системи спеціальної освіти. Нідерландська система освіти зазнала докорінного реформування, яке призвело до паралельного та повноправного функціонування різних типів навчальних закладів (спеціальних та масових) в єдиній системі. Її поступ характеризується логікою побудови і відсутністю неапробованих варіантів навчання. Ситуація в системі освіти країни характеризується регіональною різноваріантністю надання освітніх послуг дітям з обмеженими можливостями. Батькам надається право вибору освітнього закладу для своєї дитини, однак відбувається це після детального обстеження дитини спеціалістами і визначення її соціальних й навчальних потреб [3].

Право на інклюзивну освіту у Фінляндії закріплено на законодавчому рівні (Акт про обов'язкову освіту). Цікавим є той факт, що інклюзивна освіта передбачає створення диференційованого навчального середовища. Також існує система державних освітньо-консультаційних центрів, до функцій яких входить організація підтримки та супроводу не лише учнів з особливими потребами, а й їх батьків та педагогів. У країні здійснюється підготовка кадрів для реалізації інклюзивного навчання.

У Данії інклюзивна освіта не тільки закріплена законодавчо, а й створена національна стратегія реалізації інклюзивної освіти, яка полягає у тому, що національний ресурсний центр керує процесом упровадження інклюзивного

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

навчання. Існує оперативна група з представників різних університетів країни, які проводять дослідження у сфері інклюзивної освіти, стежать за роботою муніципалітетів у сфері впровадження інклюзивного навчання. У Данії батьки мають право навчати дитину там, де вони проживають. Реалізується це право конкретним освітнім закладом, який має створити всі умови для такої дитини. У муніципальних органах освіти є фахівці, які направляються в конкретну школу для підтримки конкретних учнів [5]. У школах створюються педагогічні консиліуми, які обговорюють проблеми реалізації інклюзивного навчання конкретної дитини.

Отже, інклюзивна освіта – це довгострокова стратегія, що представляє собою побудову такого освітнього середовища, яке дозволить кожній дитині навчатися в загальноосвітньому закладі на рівні своїх можливостей. У кожній країні інклюзивна освіта розвивається унікально, залежно від традицій освітньої системи, звичаїв і культури, менталітету переважаючих народів і нормативно-правових постанов, що відносяться до системи освіти. Слід зазначити, що в більшості європейських країн майбутнє системи освіти розглядають як взаємодію масової та спеціальної освіти. Тому інклюзивний проект в освіті реалізується не за рахунок системи спеціальної освіти у вигляді її поглинання масовим утворенням, а шляхом її збереження й одночасного вибудовування у структурі масової освіти через реорганізацію ще однієї, паралельній основній, системи спеціальної освіти для реалізації інклюзивного проекту.

Список літератури

1. Колупаєва. А. Інклюзивна освіта як модель соціального розвитку. *Вісник «Особлива дитина : навчання і виховання»*. 2014. №4. С 7-18.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

2. Хмельницька О. Інклюзивна освіта як засіб суспільної рівності учнів: європейський досвід. *Збірник наукових праць «Теоретична і дидактична філологія»* 2018. Вип. 27. С 209-218.

3. Колупасва. А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи. монографія. – К.: «Самміт-Книга». 2009. С 272. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/132487725.pdf> (дата звернення 14.12.20)

4. Вербенець А.А. Міжнародний досвід запровадження інклюзивної освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах.* 2016. Вип. 51(104). С 90-95.

5. Продіус О.І. Особливості моделей інклюзивної освіти в країнах Європи відповідно до вимог сучасного суспільства. *Проблеми системного підходу в економіці.* 2019 №4 (72). С87-90.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО РОБОТИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Гужва О.І. викладач-методист,

завідувач навчально-виробничої практики

Педагогічного фахового коледжу комунального

закладу вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»

м. Запоріжжя

olgazpk123@gmail.com

Головною метою соціального розвитку сучасного суспільства є повага до людського розмаїття, встановлення принципів солідарності та безпеки, що забезпечує захист та повну інтеграцію у соціум усіх верств населення, в тому числі й осіб з особливими потребами [1: 259].

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

На сучасному етапі входження України в європейський освітній простір важливого значення набуває створення умов для розвитку кожної особистості. Є багато країн, що змогли сформувати якісну інклюзивну освіту: Канада, Данія, Німеччина, Іспанія, США, Швеція та інші. Серед багатьох країн Швеції сьогодні справедливо належить лідерство в інтеграції та включенні до школи дітей з особливими освітніми потребами. Ефективним є досвід міжнародних наукових програм, які ініціюють університети Швеції. Долучившись до такої наукової співпраці в рамках роботи Міжнародного наукового проєкту у 2011 році, група педагогів із Запоріжжя отримали неоціненний досвід. Одним із наших надбань стало знайомство з підготовкою фахівців у галузі педагогічної освіти в університеті міста Шовде, особливістю системи освіти та проведення інклюзивної практики у Швеції. Визначальним для цієї країни став 1981 рік, який ООН оголосила Міжнародним роком інвалідів та закликала розробити план дій щодо вирівнювання можливостей, реабілітації та профілактики інвалідності. З того часу ця країна взяла курс на повну участь і рівність, створення умов для розвитку кожної особистості.

Підготовці учителя у Швеції надається особливого значення, оскільки вища освіта у цій країні є важливою передумовою зміцнення демократії. У Швеції понад 35 університетів і коледжів, більше 20 здійснюють підготовку педагогів. Вже згаданий університет у Шовде, має освітню програму підготовки учителів, сприяє індивідуальному розвитку молоді. Зміст програм підготовки майбутніх педагогів складають: педагогіка і психологія, предметна підготовка з методиками навчання, педагогічна практика. За новою програмою підготовки вчителів з 2011 року всі майбутні педагоги отримують знання в галузі спеціальної освіти, це дозволяє їм краще підготуватись для того, щоб задовольняти освітні потреби усіх учнів. Спостерігаючи заняття студентів з шкільної педагогіки, ми побачили, що за основу змісту підготовки студентів взята дослідницька та практична спрямованість. Після прослуханого лекційного матеріалу студенти у групах створювали різноманітні

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

ситуації комунікації, практикувались у спілкуванні з учнями, їх батьками, колегами; навчались управляти конфліктами, створювати ситуацію успіху, підтримувати лідерство, оцінювати свою роботу. Цікавим було те, що кожен здобувач освіти складає власний індивідуальний план відповідно до освітньої програми спеціальності, включає окремі предмети за вибором, практику і планує власну траєкторію розвитку, а головне – вмотивовано несе відповідальність за свій вибір, має більше самостійності.

Ми змогли вивчити досвід університету з організації педагогічної практики студентів, переконались, що сучасна система освіти у Швеції ґрунтується на філософії, згідно з якою всі учні мають однакові права на індивідуальний розвиток і навчання, рівний доступ до якісної освіти.

Шкільна система у Швеції включає: дошкільні заклади, початкову школу, обов'язкову школу, старшу (профільну) школу, позашкільні центри дозвілля.

Ми побачили специфіку роботи у дошкільних закладах, початковій школі, старшій (профільній) школі, з захопленням спостерігали організацію позашкільної роботи у центрі дозвілля, особливо вразила матеріальна база і дбайливе ставлення до дітей з особливими освітніми потребами.

У школах Швеції особливу увагу приділяють вихованню соціальної згуртованості, запобіганню дискримінації. Інклюзія має такі постулати: «Допоможи дитині стати особистістю», «Одна школа для всіх», педагоги забезпечують комфортну соціалізацію та самореалізацію дітей з особливими освітніми потребами, перевагою освіти для дітей з ООП є гнучкість навчального процесу, педагоги можуть варіювати розклад занять, кількість предметів та склад груп, різні форм навчання учнів, використовувати ІКТ.

Навчаючи студентів, шведські колеги роблять акцент на тому, щоб розглядати різноманітність як перевагу, а не як проблему.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Організація інклюзивного навчання у Швеції спонукала нас до роздумів, як збудувати таку ідеальну школу в Україні, як створити комфортні умови для дітей з особливими освітніми потребами?

Зараз в Україні важливого значення набуває виховання дітей з особливими освітніми потребами, поступово відбувається перехід від сегрегаційного до інклюзивного навчання, а тому постає проблема формування професійної готовності учителів початкових класів до роботи в умовах інклюзивної освіти.

Вітчизняні вчені досліджували різні аспекти проблем інклюзії та соціалізації осіб з особливими потребами, у тому числі вивчали особливості підготовки фахівців для освітнього інклюзивного середовища та їх діяльність в умовах масової школи (В. Бондар, К.Васильєва, Н. Засркова, А. Колупасва, З. Ленів, С. Миронова, К. Островська, О. Таранченко, К. Удич, А. Трейтяк,

О. Федоренко, А. Шевцов, М. Шеремет та ін.). Наукові дослідження вчених сьогодні беруться за основу освітніх програм підготовки фахівців до роботи в умовах інклюзії.

Прогресивні ідеї підготовки психолого-педагогічних фахівців до роботи в умовах інклюзивного освітнього середовища закладено у Концепції Нової української школи. Документом визначено, що «у Новій школі буде заохочуватися інклюзивна освіта», для учнів з особливими освітніми потребами «будуть створені умови для навчання спільно з однолітками» та «запроваджені індивідуальні програми розвитку, зокрема корекційно-реабілітаційні заходи, психолого-педагогічний супровід і необхідні засоби навчання» [2: 29].

Новою шкільною реформою передбачено підготовку педагогічних фахівців, які вміють навчатися впродовж життя, критично мислити, ставити мету та досягати її, працювати в команді, спілкуватися в багатокультурному середовищі, виконувати нову роль (коуча, фасилітатора, тьютора, модератора) в індивідуальній освітній траєкторії дитини). У Концепції обґрунтовано організацію нового освітнього

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

середовища, зорієнтованого на проєктну, командну, групову діяльність, яке передбачатиме використання нових варіантів організації навчального простору (мобільні робочі місця, окремі приміщення з відкритим освітнім простором) і застосування нових інформаційних технологій, мультимедійних засобів навчання тощо[2: 28].

На сьогодні заклади вищої освіти вже проводять підготовку відповідних фахівців, але ще в недостатній кількості. У педагогічному коледжі Хортицької національної академії здійснюється підготовка асистента вчителя інклюзивного класу як додаткова кваліфікація в напрямі підготовки 013 Початкова освіта. Професійну готовність педагога до роботи в умовах інклюзивної освіти розглядаємо як систему, що включає в себе мотиваційний, когнітивний, діяльнісний і рефлексивний компоненти, тому і проводимо фахову підготовку, враховуючи їх.

Мотиваційний компонент пов'язаний з формуванням інтересу до професійної діяльності загалом і позитивного ставлення до особливостей майбутньої професії зокрема. Ми прагнемо сформувати у здобувачів освіти свідоме прагнення до засвоєння професійних знань, в тому числі в галузі інклюзивної освіти, пробудити інтерес до теоретичних проблем та практичної діяльності у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. Студенти знайомляться зі специфікою роботи ресурсного центру інклюзивної освіти Хортицького району, де спеціалісти проводять діагностику дітей, консультують вчителів, надають навчально-методичну допомогу спеціальним педагогам і батькам, співпрацюють з адміністративними місцевими службами, медичними центрами; вчать розуміти проблеми, проводити волонтерську роботу, бути толерантними.

Когнітивний компонент пов'язаний з формуванням системи понять, які повинен засвоїти майбутній педагог з корекційної педагогіки, основ інклюзивного навчання, нормативних документів про інклюзивну освіту, знання характеристик різних категорій і психофізичного розвитку дітей з особливими освітніми

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

потребами, знання про особливості проектування освітнього процесу для цих дітей. У процесі роботи перевірено ефективність таких форм роботи зі здобувачами освіти, як: проблемні лекції, семінари, практичні заняття, тренінги, круглі столи, майстер-класи.

Діяльнісний компонент включає вміння застосовувати методики і технології організації інклюзивної освіти. Під час підготовки майбутніх вчителів до роботи в інклюзивному освітньому середовищі важливо давати їм різноманітні теоретичні знання та сформувати практичні навички роботи з дітьми. Вони мають орієнтуватися у тому, що відбувається під час практичної діяльності педагога. Важливу роль у цьому також відіграє чітко організована педагогічна практика. Здобувачі освіти педагогічного коледжу проходили педагогічну практику в комунальному закладі «Запорізька спеціалізована загальноосвітня школа-інтернат «Оберіг», закладах загальної середньої освіти №№ 91, 92 Запорізької міської ради. На практиці вивчали, як асистент учителя забезпечує соціально-педагогічний супровід дитини з особливими освітніми потребами, як разом з учителем класу виконує навчальні, виховні, соціально-адаптаційні заходи, запроваджуючи ефективні форми їх проведення, допомагає дитині у виконанні навчальних завдань, залучає учня до різних видів освітньої діяльності; у складі групи фахівців бере участь у розробленні та виконанні індивідуальної програми розвитку дитини; адаптує навчальні матеріали з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності дітей з особливими потребами; як спілкуватися з батьками, надавати їм необхідну консультативну допомогу. Студенти проводили бесіди («Світ навколо нас», «Про що говорить природа», «Сторінками улюблених книг» та інші), організовували ігрову діяльність, виготовляли дидактичний матеріал для уроків математики, української мови, основ здоров'я, апробували різноманітні методи, прийоми і форми освітньої роботи з дітьми з особливими потребами, спрямовані на соціалізацію дітей у шкільному середовищі та у суспільстві в цілому, розкриття

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

їхніх здібностей, талантів шляхом участі в усіх заходах класу, прагнули створити атмосферу оптимізму та впевненості у своїх силах і майбутньому.

Активізували свої здібності до здійснення рефлексії професійних дій. Змогли випробувати рефлексивний компонент, пов'язаний з формуванням у майбутніх педагогів умінь аналізувати і оцінювати особистісні та професійні якості як майбутнього педагога в умовах інклюзивної освіти, здатність до самоаналізу, самовдосконалення. У проєктах «Сучасний учитель, який він?» за результатами педагогічної практики зі спеціалізації «Асистент учителя інклюзивного класу» студенти оцінювали свої фахові компетентності та моделювали можливі життєві ситуації, використовуючи прийоми критичного мислення, креативність.

Сучасний студент-випускник вищого педагогічного навчального закладу усвідомлює, що йому доведеться працювати в умовах нестабільного розвитку системи освіти, яка переживає радикальні зміни, що торкаються усіх її сфер. Сьогодні вже не достатньо володіти інформацією про досвід її реалізації за кордоном, необхідно бути компетентним в інклюзивній педагогіці, організації інклюзивного освітнього простору, здатним до впровадження інновацій в освіті, володіти методикою тьюторства, коучингу, бути фасилітатором, модератором в індивідуальній освітній траєкторії учня. [3: 127].

Отже, роль педагога у реалізації інклюзивної шкільної освіти є надзвичайно вагомою, адже діти з особливими освітніми потребами, якомога раніше соціалізовані, стають повноцінними членами суспільства. Тому для підготовки фахівців до роботи в інклюзивних умовах необхідна цілеспрямована робота з удосконалення знань, практичної підготовки до роботи з дітьми з особливими потребами.

Список літератури

Jean Monnet Chair SCAES - 620635-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-CHAIR
Jean Monnet Project EVDISD - 620545-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-PROJECT

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

1. Васильєва К.І. Проблема формування готовності загальноосвітніх шкіл до інклюзивної освіти / К.І. Васильєва // Педагогіка здоров'я: збірник наукових праць Всеукраїнської науково-практичної конференції / За загальною редакцією проф. О.М. Микитюка. – Х.: ХНПУ ім. Г.С. Сковороди, 2011. – С. 259, 262, 264.
2. Концептуальні засади реформування середньої школи, 2018. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>.
3. Ленів З.П. Особливості реалізації інклюзії та підготовки відповідних фахівців: проблеми, досвід, перспективи / З.П. Ленів // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. Зб. наукових праць. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова. – 2014. – № 28. – С. 119-121, 123.

РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

Деліні Марина Миколаївна,

*д.е.н., доцент кафедри виробничого та
інвестиційного менеджменту НУБіП*

Однією з цінностей Європейського Союзу виступає соціальна відповідальність, яка одна з можливостей формування свідомого та розвиненого суспільства. Соціальна відповідальність визначається як відповідальність особистості перед суспільством за свої вчинки та дії, прийняття відповідальності за них. На цей час

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

цінність соціальної відповідальності поширилась від особистості до підприємств, що закладає підвалини для сталого розвитку держав, зокрема їхніх економік. Особливої актуальності це набуває за часів пандемії, яка вплинула на розвиток бізнесу, статок громадян та психологічний стан населення в умовах невизначеності.

Основною рисою соціальної відповідальності бізнесу в умовах пандемії стало зміни форм реалізації – підприємства не відмовились від благодійності чи інших програм, вони змінили її спрямування.

Серед прикладів соціальної відповідальності підприємств в умовах пандемії можна виділити: надання власних виробничих потужностей для виробництва апаратів штучної вентиляції легень, антисептиків тощо. Крім того надається благодійність у формі надання цільової грошової допомоги на придбання тих самих засобів лікарням та тим, хто потребує. Серед українських підприємств можна виділити серед основних благодійників: НАК «Нафтогаз», Київстар, ROSHEN, Мережа заправок «КЛЮ» та ін.

Важливим також стало реалізація соціальної відповідальності в сфері освіти та повної інклюзії всіх учасників. В умовах розвитку пандемії COVID-19 більшість освітніх платформ (Coursera, Prometheus та ін.) надало безкоштовний доступ до навчальних курсів, так як це є стає важливим прикладом доступності знань та включення людей до освітнього процесу.

За дослідженнями, в умовах пандемії важливим стресовим фактором була відсутність інформації та умови невизначеності ситуації. Тому необхідним став доступ до знань, які допоможуть розвинути в нинішніх умовах існування: обмеженому доступу до послуг, товарів, дистанційній формі навчання та роботи, зниженню купівельної спроможності. Надання доступу до освітнього контенту дає можливість тим, хто потребує, підвищити рівень обізнаності та кваліфіковано управляти робочими процесами.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Крім того, така компанія як ZOOM, надала в певних країнах (США, Китай та ін.) доступ до своєї платформи на безкоштовній основі без обмеження часу, що також дозволяє повністю включити в освітній процес та означає інклюзію всіх, хто потребує освіти.

Таким чином, ми бачимо, що цінність соціальної відповідальності відіграє важливу роль в умовах пандемії та спрямовується на надання допомоги в тому напрямку, в якому компанії можуть її здійснити щоб зменшити негативний вплив пандемії. В освітній сфері вона проявляється в наданні доступу до освітніх платформ та наданню можливості інклюзії всіх тих, хто потребує освітнього процесу.

ДОСЛІДЖЕННЯ «СВІТОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЦІННОСТЕЙ» (WORLD VALUES SURVEY, WVS) В УКРАЇНІ В РОЗРІЗІ СОЦІАЛЬНОЇ ЗГУРТОВАНОСТІ.

Заможський Андрій Борисович,

*аспірант кафедри менеджменту та інноваційних технологій
соціокультурної діяльності факультету менеджменту освіти та
науки Національного педагогічного університету ім. М.П.*

Драгоманова

«Світове дослідження цінностей» (World Values Survey, WVS) є довгостроковим порівняльним дослідженням, яке було започатковано в 1981 році професором Рональдом Інглхартом з Мічиганського університету (США) на бази

Jean Monnet Chair SCAES - 620635-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-CHAIR
Jean Monnet Project EVDISD - 620545-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-PROJECT

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Європейського дослідження цінностей (EVS) і швидко стало одним із найбільш широко використовуваних та найавторитетніших міжнародних досліджень, яке охоплює майже 120 країн / суспільств (майже 95% світового населення). Україна долучилася до «Світового Дослідження Цінностей» (World Values Survey, WVS) в 1999 р. (четверта хвиля WVS), та брала участь в наступних хвилях – у п'ятій в 2006 р. та шостій в 2011 р., а крім того в Україні проводилося Європейське дослідження цінностей (EVS) в 1996 р. та в 2008 р.

За допомогою цього дослідження можна отримати дані про основні риси та цінності окремих суспільств / країн, відстежувати динаміку змін у суспільному розвитку та робити порівняльний аналіз різних суспільств за різними тематичними блоками та індикаторами. Метою проекту є оцінка того, який вплив стабільність або зміна цінностей у часі має на соціальний, політичний та економічний розвиток країн та суспільств.» («Світове дослідження цінностей». Український центр європейської політики. Київ, 2020)

В Україні відбуваються значні зміни в суспільстві, і аналіз змін ціннісних орієнтацій дозволяє визначити рух змін та робити прогноз на майбутнє.

Соціальна згуртованість, а на сьогодні, більшість науковців погоджуються, що соціальна згуртованість є (бажаною) характеристикою соціального утворення (наприклад, громади чи суспільства). Крім того, соціальна згуртованість, як правило, розглядається як багатовимірна конструкція, що складається з явищ на мікро (наприклад, індивідуальній позиції та орієнтації), мезо (особливості спільнот і груп) та макро (особливості суспільних інституцій). (Regimes of Social Cohesion: Societies and the Crisis of Globalisation/ Green and Janmaat 2011)

Тому дослідження цінностей, а особливо в розрізі таких вимірів – як соціальні мережі, рівень віри в інших, ступінь прийняття відмінності, силу ідентифікації себе з державою / спільнотою, рівень довіри до інститутів, відчуття справедливості,

рівень солідарності, ступінь визнання соціальних правил, ступінь громадської залученості. Є дуже цінним матеріалом для аналізу.

Наприклад «довіра до інших людей» може бути розглянута як елемент «віри в інших»

Довіра до інших людей (Q57)

Також, важливими показниками є рівні довіри до різних інститутів, зокрема

Q64-Q83. Скажіть, наскільки Ви довіряєте цим організаціям та громадським інститутам: повністю довіряєте, деякою мірою довіряєте, не дуже довіряєте або зовсім не довіряєте				
	Повністю довіряєте	Деякою мірою довіряєте	Не дуже довіряєте	Зовсім не довіряєте
Q70.Судова система				
Україна, 2020	3,2%	18,7%	37,8%	40,4%
Україна, 2011	3,0%	22,2%	41,9%	32,9%
Q71.Кабінет Міністрів України (Уряд)				
Україна, 2020	2,8%	17,5%	40,9%	38,9%
Україна, 2011	2,6%	22,8%	39,6%	35,1%
Q72.Політичні партії				
Україна, 2020	1,6%	17,5%	37,9%	43,1%
Україна, 2011	1,6%	20,4%	41,8%	36,1%
Q73.1.Верховна Рада України (парламент)				
Україна, 2020	1,7%	17,2%	36,8%	44,3%
Україна, 2011	2,1%	18,3%	43,4%	36,1%

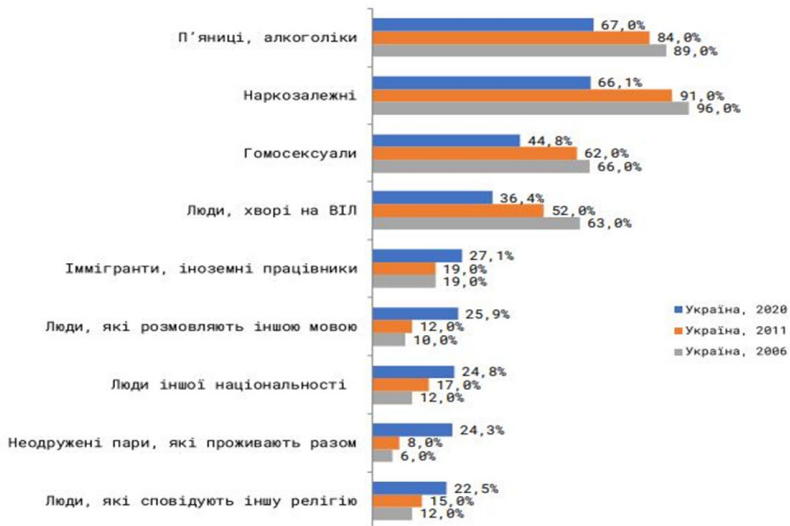

Або, рівень готовності до голосування, як елемент ступені громадської залученості

Рівень готовності до голосування на виборах до місцевих органів влади (Q221)

Небажання жити по сусідству з представниками різних груп (Q18-Q26)

Також елементи сприйняття інакшості, можна використовувати данні дослідження, через призму небажання жити по сусідству з представниками іншої релігії, або носіями іншої мови.

Загальні висновки дослідження, говорять про те, що «ціннісно-культурне поле українського суспільства характеризується суперечливим та дуже повільним відходом від пострадянських орієнтацій у сферах розбудови державного та політичного устрою, економіки, формування міжособистісних стосунків, правовій

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

системі тощо. До тогож вибірка 2020 року не є повністю співставною з вибіркою WVS 2011 року та попередніх хвиль через окупацію територій, де проживало близько 6,5 млн людей (приблизно 14% населення України), тому динаміка даного дослідження відображає не лише суспільні зміни, але і неврахування населення окупованих територій у вибірці. Внаслідок війни відбулося значне зниження доходів населення та міграція понад мільйона внутрішньо переміщених осіб (ВПО) на підконтрольні уряду території (в 2020 році ВПО були опитані разом із загальним населенням). В 2020 році в березні-травні відбувся локдаун через епідемію COVID-19, внаслідок чого багато українців втратили роботу або частину доходу. І все ж, незважаючи на всі ці потрясіння, відповідно до даних сьомої хвилі WVS, в 2020 році українці почуваються в більшій безпеці, в тому числі фінансово, а також більш щасливо, ніж 9 років тому. Крім того, більшість тенденцій свідчать про рух до секулярно-раціональних цінностей і цінностей самовираження.» («Світове дослідження цінностей». Український центр європейської політики. Київ, 2020)

Якщо розглядати дані цього дослідження з точки зору соціальної згуртованості українського суспільства, то загальний показник змінився не значною мірою, але відбувається зміна структури питомих складових. Наприклад зростання частки тих, хто вважає, що більшості людей можна довіряти: з 23,1% до 30,1%, заміщає зростання ксенофобії. Частка тих, хто не бажає жити по сусідству з іммігрантами, зросла з 19% до 27,1%, або ж з людьми іншої національності – з 17% до 24,8%, тощо.

Загалом Україна, нажаль дуже повільно, з певними коливаннями, йде до Європейських цінностей, але загальні тенденції вселяють надію на позитивні зміни у майбутньому.

Список літератури

Jean Monnet Chair SCAES - 620635-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-CHAIR
Jean Monnet Project EVDISD - 620545-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-PROJECT

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

1. «Світове дослідження цінностей». Український центр європейської політики. Київ, 2020
2. Regimes of Social Cohesion: Societies and the Crisis of Globalisation/ Green and Janmaat 2011

АЛЬТЕРНАТИВНИЙ ФРАНЦУЗЬКИЙ ПІДХІД ДО ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ЯК НАПРЯМ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ В КРАЇНІ

Захарова Оксана Володимирівна

*д.е.н., професор, професор каф. Менеджменту
та бізнес-адміністрування Черкаського
державного технологічного університету
bonheur5576@gmail.com*

Якість освітніх послуг в країні визначає результативність оперативної й стратегічної діяльності всіх сфер суспільного виробництва і виконання управлінських функцій на різних рівнях та являється фундаментом для найбільш повної реалізації головного призначення держави – максимального задоволення потреб населення. Саме тому при побудові стратегії розвитку освітньої системи країни має бути систематизованим провідний світовий освітній досвід та на цьому підґрунті здійснено орієнтацію на найкращі практики організації освітнього процесу, для чого необхідно запровадити моніторинг та здійснювати подальшу апробацію альтернативних підходів до успішної передачі знань та досвіду молодому поколінню.

Одним з основних світових векторів розвитку сучасної системи освіти є професіоналізація, яка ґрунтується на:

орієнтації закладів освіти на підготовку фахівців за професіями, попит на які зростає на ринку праці регіону протягом останніх двох-трьох років;

поєднання глибокої теоретичної підготовки у стінах навчального закладу з потужними практичними модулями (які за тривалістю можуть перевищувати теоретичну підготовку), організованими на базі стейкхолдерів;

ознайомленні здобувачів з провідними технологіями професійної спрямованості, якими озброєні суб'єкти господарювання регіону;

швидкому проникненні у професію та привласненні професійних секретів завдяки запрошенню до викладання навчальних дисциплін професійної спрямованості професіоналів та провідних фахівців тощо.

Дотримання означених принципів є гарантією стабілізації у часі ситуації на ринку праці регіону, забезпечення інноваційного характеру економічного зростання та запобігання прояву кризових факторів, підвищення середнього розміру доходів населення та зростання рівня і якості життя людини в регіоні.

Яскравим прикладом практичного втілення принципів професіоналізації навчання та його інтеграції з суб'єктами господарювання регіону є альтернативний підхід, запроваджений у ліцеї MFR SEVREUROPE, що розташовано у французькому місті Брессюїр [1]. Ліцей спеціалізується на підготовці широкого спектру фахівців для сільського господарства регіону і має у своєму складі механічне, технологічне, аграрне та економічне відділення. Альтернативність навчального процесу ліцею пов'язана з тим, що кожен студент один тиждень проходить навчання у ліцеї та два наступних тижня перебуває на практиці на конкретній фермі. При цьому теоретичне навчання у ліцеї також характеризується суттєвим рівнем професіоналізації, так як заняття проводяться здебільшого не у загально прийнятому академічному форматі,

їх форма постійно змінюється та наповнюється новим контентом. Так, основними видами навчальних занять у ліцеї являються:

заняття під відкритим небом, спрямоване на максимальне наближення слухача до предмету вивчення;

запрошення для викладання окремих тем фахівців-практиків;

проведення тематичних практичних занять на діючій фермі із метою закріплення пройденого раніше теоретичного матеріалу;

відвідування організацій та підприємств міста, регіону та країни з метою набуття нових знань щодо особливостей організації їх діяльності;

показ фільмів, що демонструють сільськогосподарський досвід або проблеми, які спостерігаються в менш розвинених країнах світу;

екскурсії на сільськогосподарські виставки, тематичні свята до інших міст регіону, що дозволяє ознайомитися з провідними досягненнями у цій сфері;

організаційне заняття по стажуванню перед його початком та звіт студентів про стажування по його закінченню [2].

Означений підхід до побудови навчального процесу має відмінні риси: всебічне професійне спрямування навчання, безперервне практичне закріплення теоретичних знань і сприяння самостійності студентів у результативному опануванні нового матеріалу фахової спрямованості. Кожна з цих рис навчального процесу здійснює свій вагомий вклад у процедуру поетапного формування фахівця-професіонала, який має досить високий стартовий рівень вартості на ринку праці, завдяки чому швидко знаходить роботу за фахом і має всі потенційні можливості для побудови протягом нетривалого часу успішної професійної кар'єри. При цьому такий фахівець має вміти розв'язувати складні завдання, критично мислити та бути креативним.

Наведений приклад альтернативного підходу до організації навчального процесу є лише одним із багатьох ефективних варіантів професійної підготовки

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

фахівців, що успішно використовуються як зарубіжними, так і українськими закладами. Проте для українських ЗВО застосування аналогічних підходів здебільшого являється виключенням, ніж правилом, що пов'язано із значною кількістю причин суб'єктивного та об'єктивного характеру. Поширення ж означеного передового досвіду на українському освітньому просторі серед іншого має бути покладено у основу підготовки нового покоління фахівців, яким буде під силу здійснити перезавантаження української економіки.

Список літератури

1. MFR SEVREUROPE. Site officiel. Available at: <http://www.sevreurope.eu/index.html>.
2. Захарова О.В. Зміна підходів вищої школи до підготовки фахівців як виклик нової економіки. *Соціально-трудові відносини: теорія та практика*. Зб. наук. пр. Київ: ДВНЗ «Київський національний економічний ун-т ім. В. Гетьмана», 2017. №2 (14). С. 131-142.

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА СИСТЕМИ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ В РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

Кожевникова А.В.

*к.пед.н., старший викладач кафедри
педагогіки і педагогічної майстерності*

Мелітопольський державний педагогічний університет

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

імені Богдана Хмельницького

<https://orcid.org/0000-0001-6987-0352>

[ScienceID Science B-4858-2018](#)

Сьогоднішні зміни в економіці, освіті та взагалі в суспільстві вимагають від сучасної особистості майбутнього вчителя не лише політичної активності, а й усвідомлення власної ролі та значення в житті суспільства, а також дій відповідно до власних переконань та цінностей.

Інформаційно-комунікаційна компетентність як науково-педагогічна проблема була предметом дослідження багатьох зарубіжних і вітчизняних учених: С. Алєєєєва, Н. Баловсяк, В. Березан, О. Білоус, В. Биков, А. Воронін, М. Головань, О. Гончарова, А. Гуржія, І. Зимньої, І. Костікова, Ю. Кравець, М. Лапчика, С. Литвинова, Н. Морзе, О. Пометун, Т. Поясок, Ю. Сергєєва, О. Спірін, Г. Федорук, О. Фурман, І. Холковська, А. Хуторського, Т. Шроль, а проблема дослідження основ формування ціннісних орієнтацій присвятили свої праці науковці А. Біне, М. Гузик, Д. Дьюї, І. Зязюн, Д. Каллен, В. Караковський, А. Лай, А. Нейлл, Ж. Омельченко, Д. Томлінсон, В. Франкл, О. Сухомлинська, В. Шаталов та ін. [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7]. Саме тому специфіка інформаційно-комунікаційної компетентності як складової системи європейських цінностей та її вплив на розвиток людського потенціалу закладів освіти є актуальною та мало дослідженою.

Мета статті є розкриття специфіки інформаційно-комунікаційної компетентності як складової системи європейських цінностей в розвитку людського потенціалу закладів освіти.

Доцільно підкреслити, що цінністю може бути не тільки те, що існує, але й те, що треба створити, за що треба боротися [4, с. 895] – предмет, що має певну користь

і здатний задовольнити ту чи іншу потребу людини; ідеал, до якого прагне людина; норма, якої необхідно дотримуватися; значущість чогось для особистості, соціальної групи та суспільства.

Європейські цінності – це загальнолюдські принципи і норми життєдіяльності людини, суспільства й держави. Важливо, що в європейському житті існує повага й прагнення до повного дотримання цих цінностей. Основними нормами й принципами функціонування європейської спільноти є: демократія, верховенство права; повага до вибору інших; толерантність, мир, турбота, справедливість та рівність умов для всіх.

Слід зазначити, що європейські цінності як стверджує О. Сахань стають такими цінностями, суб'єктивно значущими для самого індивіда, що, в свою чергу, впливає на поведінку громадян у відповідності до європейських правових стандартів, передусім стандартів в гуманітарній сфері [6, с. 127].

Складовими поняттями інформаційно-комунікаційної компетентності є компетенція та компетентність, саме тому характеристика даних понять, розкриває структурну складову:

– «компетенція» – включає сукупність взаємопов'язаних якостей особи (знань, умінь, навичок, способів діяльності), що задаються відносно певного кола предметів і процесів, і необхідних для якісної продуктивної діяльності щодо них.

– «компетентність» – володіння людиною відповідною компетенцією, що включає її особистісне ставлення до неї і предмета діяльності, а також поєднання відповідних знань і здібностей, що дозволяють обґрунтовано судити про цю сферу й ефективно діяти в ній - досліджував А. Хуторський [7].

Відмінність компетенції від компетентності в тому, що компетенція – це знання і навички в певних сферах діяльності, а компетентність є застосуванням цих компетенцій у конкретній діяльності.

Для нашого дослідження важливим є визначення компетентності як здатності індивіда ефективно взаємодіяти з оточуючими людьми в системі міжособистісних відносин, яка формується в ході освоєння індивідом систем спілкування і включення в спільну інформаційну діяльність. Також слід зазначити, що до складу компетентності входять: 1) вміння орієнтуватися в соціальних ситуаціях; 2) вміння правильно визначити особистісні особливості та емоційні стани інших людей; 3) вміння вибирати адекватні способи спілкування і реалізовувати їх в процесі взаємодії [4, с. 322].

Отже, поняття «компетенція» відображає зміст певного виду діяльності, тоді як «компетентність» є сукупністю якостей особистості, необхідних для реалізації цього змісту й саме при цьому компетентність є сукупністю знань, умінь і навичок, що дозволяють особистості ефективно вирішувати питання і здійснювати необхідні дії в професійній діяльності, а компетенція – сукупність об'єктивних умов, що визначають можливості й межі реалізації компетентності особистості.

Н. Баловсяк розглядає інформаційну компетентність як інтегровану освіту особистості, яка відображає її здатність до визначення інформаційної потреби; пошуку, опрацювання, зберігання та передавання даних в усіх їх формах та поданнях (друкованій або електронній формах); уміння працювати з комп'ютерною технікою та інформаційно-комунікаційними технологіями, застосовувати їх у професійній діяльності та повсякденному житті. Дослідниця також розглядає цю компетентність як сукупність трьох складових: інформаційна (здатність ефективно працювати з теоретичним матеріалом); комп'ютерно-технологічна (уміння працювати з сучасними комп'ютерними технологіями); процесуально-діяльнісна (визначає здатність застосовувати інформаційно-комунікаційні технології на практиці) [7, с. 74].

Слід зазначити, що специфіка інформаційно-комунікаційної компетентності як складової системи європейських цінностей в розвитку людського потенціалу

закладів освіти розкривається в готовності, здатності, особистості вчителя до повноцінного використання інформаційно-комунікаційних в педагогічній діяльності та в повсякденному житті за умови володіння знаннями, вміннями та навичками в області інформатики й інформаційно-комунікаційних технологій; розвиток комунікативних та організаторських здібностей; вміння орієнтування в сучасному інформаційному просторі, аналізування інформації, вміння робити висновки та розвиватися самим й сприяти розвитку учнів.

Отже, європейські цінності сприяють створенню відкритого демократичного суспільства, яке здійснює поєднання економічного, культурного та інформаційного просторів в єдину систему.

Список літератури

1. Амельченко Н. А. Цінності об'єднаної Європи. иКГ: http://https://parlament.org.ua/upload/docs/European_Values.pdf
2. Андрущенко В. П. Інтеграція цінностей: Педагогічний досвід Європи. Стаття перша. Велика Хартія Університетів. Вища освіта України. 2013. № 1. С. 5-10.
3. Висоцька О. Є. Освіта для сталого розвитку [Текст]: науково-методичний посібник / О. Є. Висоцька. Дніпропетровськ: Роял Принт, 2011. 200 с.
4. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; [головний ред. В.Г. Кремень]. К.: Юрінком Інтер, 2008., 1040 с.
5. Кобернік С., Кузьміна Н., Овчарук О., Паращенко Л., Степанов Ф., Тараненко І. Концепція змісту освіти для європейського виміру України. и яи : <http://osvita.ua/school/method/581/>

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

6. Сахань О. М., Шевчук Н. В. Європейські цінності як запорука процвітання суспільства: український вибір. Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія: політологія. 2018. № 2 (37). С .177-196.

7. Формування інформаційно-комунікаційних компетентностей у контексті євроінтеграційних процесів створення інформаційного освітнього простору : Посібник / О. В. Білоус, О. О. Гриценчук та ін.; За заг. ред. Бикова В. Ю., Овчарук О. В. ; НАПН України, Ін-т ін- форм. технол. і засобів навч. К. : Атіка, 2014., 212 с.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Константинів О.В.

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри логopedії

Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

(konstantyniv15@gmail.com)

Ткач О.М.

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри логopedії

Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

(oxana77tkach@ukr.net)

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Соціально-економічні та демократичні перетворення, що відбуваються в Україні та світі, потребують істотної модернізації системи освіти, нового погляду на проблеми навчання і виховання учнівської молоді, забезпечення реальних умов для інтелектуального, духовного, фізичного та естетичного розвитку. Прийнявши Декларацію про політику, принципи і практичну діяльність у сфері освіти осіб із особливими освітніми потребами (Саламанка, Іспанія, 1994, ЮНЕСКО, 1994 ED-99(WS)5), ми постали перед проблемою удосконалення системи навчання, виховання та соціальної адаптації дітей з особливим освітніми потребами.

Практика європейських країн свідчить, що більшість учнів з особливими освітніми потребами можуть навчатися у загальноосвітніх навчальних закладах за моделлю інклюзивної освіти. Використання такої моделі означає надання якісних освітніх послуг учням з особливими освітніми потребами у звичайних класах, за умови підготовки вчителів та підтримки сімей. Водночас, головною метою вітчизняної системи освіти є створення умов для розвитку і самореалізації кожної особистості як громадянина, формування поколінь, здатних навчатися впродовж життя, створення і розвиток цінностей громадянського суспільства. При цьому робиться акцент на особистість, на її соціально обумовлені характеристики, на розвиток позитивних якостей.

Важливою ділянкою у спеціальній педагогіці є навчання і виховання учнів з особливими освітніми потребами, а саме формування цілісної особистості, здатної адаптуватись до життя в суспільному середовищі після закінчення школи. У цьому педагогічному процесі надається увага безперервному освітньому супроводу осіб з особливими освітніми потребами. Безперервна освіта — комплекс державних, приватних і суспільних освітніх установ, що забезпечують організаційну і змістовну єдність та подальший взаємозв'язок всіх ланок освіти, задовольняючи прагнення людини до самоосвіти і розвитку протягом всього життя. Система освіти дітей з особливими освітніми потребами включає заклади дошкільної освіти, заклади

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

загальної (спеціальної) середньої освіти, заклади професійно-технічної освіти та вищі навчальні заклади.

У Кам'янці-Подільському з 2014 року інклюзія активно впроваджується у дошкільних закладах освіти. Дітям дошкільного віку створюються умови для активної реабілітації та розвитку, формування готовності до навчання у школі та соціалізації у середовищі дітей з нормо-типовим розвитком. Оскільки надання корекційної допомоги дітям з особливими освітніми потребами вимагало безпосередньої участі у процесі педагогів, батьків та керівників закладів, організовувались навчальні, науково-методичні та практичні семінари, тренінги, круглі столи, тематичні курси підвищення кваліфікації. Вдалося підвищити рівень обізнаності батьків, що виховують дітей з особливими освітніми потребами, учнів ЗСО та вихованців ЗДО, значно змінити суспільну думку та відношення до надання рівного доступу до отримання освіти дітям з різними порушеннями у розвитку. З 2011 року діє міський проект впровадження інклюзивного підходу до навчання дітей у закладах середньої освіти, поступово створювались умови, пристосовувались приміщення, вносились зміни у режимні моменти та організацію освітнього процесу. Загалом даною формою навчання скористалися 425 дітей з особливими освітніми потребами, а у 2020-21 н.р. таких учнів - 109. Однак, вихованці різних закладів початкової та середньої освітньої ланки вирости, у своїй більшості, отримали корекційну допомогу та вступили в коледжі, університети, заклади професійно-технічної освіти. Серед дітей, для яких була організована інклюзивна форма навчання виявились ті, що потребують подальшого супроводу. Управління освіти та науки Кам'янець-Подільської міської ради створило пілотний проект корекційного супроводу своїх випускників. На протязі останніх п'яти років випускники шкіл, що завершують середню освіту в професійно-технічних училищах та колежах мали можливість отримувати допомогу вчителів, що були відповідно підготовлені та могли отримати консультаційну допомогу в інклюзивно-ресурсних

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

центрах. 2020-21 навчальний рік став знаковим, стосовно запуску нового пілотного проекту організації безперервного супроводу здобувачів освіти з особливими освітніми потребами безпосередньо під час професійного навчання. Базою для проекту було обрано державний навчальний заклад «Подільський ЦПТО» м. Кам'янець-Подільський.

Загалом впровадження інклюзивної форми навчання у закладах технічної (професійно-технічної) освіти сприяло організації інклюзивного навчання у відповідності до Постанови Кабінету Міністрів України від 10.07.2019 року №636 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах професійної (професійно-технічної) освіти» освітні послуги надаються здобувачам освіти з особливими освітніми потребами закладами професійної (професійно-технічної) освіти із застосуванням особистісно орієнтованих методів навчання та з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності таких осіб. Організація освітнього процесу здобувачів освіти з особливими освітніми потребами у закладах професійної (професійно-технічної) освіти передбачає:

1. створення інклюзивного освітнього середовища та забезпечення психолого-педагогічного супроводу здобувачів освіти з особливими освітніми потребами;

2. приведення території закладу професійної (професійно-технічної) освіти, будівель, споруд та приміщень у відповідність з вимогами державних будівельних норм, стандартів та правил. У разі коли наявні будівлі, споруди та приміщення закладів професійної (професійно-технічної) освіти неможливо повністю пристосувати для потреб осіб з інвалідністю, здійснюється їх розумне пристосування з урахуванням універсального дизайну;

3. забезпечення здобувачів освіти з особливими освітніми потребами необхідними спеціальними засобами корекції психофізичного розвитку згідно з типовим переліком, затвердженим МОН;

4. диференційований підхід до розроблення освітньої програми, оцінки та контролю якості знань здобувачів освіти з особливими освітніми потребами;

5. застосування в освітньому процесі найбільш прийнятних для здобувачів освіти з особливими освітніми потребами методів і способів спілкування, зокрема української жестової мови та рельєфно-крапкового шрифту (шрифту Брайля), із залученням відповідних фахівців і педагогічних працівників;

6. забезпечення доступності інформації в різних форматах (шрифт Брайля, збільшений шрифт, електронний формат та інші).

З метою реалізації права дітей з особливими потребами на освіту за місцем проживання, на соціалізацію та інтеграцію їх у суспільство та на підставі Постанови Кабінету Міністрів України від 10.07.2019 року №636 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах професійної (професійно-технічної) освіти» у ДНЗ « Подільський ЦПТО» у 2020-2021 навчальному році на основі відповідних висновків про комплексну психолого-педагогічну оцінку з інклюзивно-ресурсного центру, медичних довідок про стан здоров'я з висновком про те, що дитина може навчатись по відповідній спеціальності та відповідних заяв від батьків, було створено дві групи з інклюзивною формою навчання: група № 220 «Кравець, закрійник» та група № 122 «Монтажник санітарно-технічних систем та устаткування; електрозварник ручного зварювання».

З метою організації інклюзивного навчання здобувачів освіти з особливими освітніми потребами наказом керівника в закладу ДНЗ « Подільський ЦПТО» в межах існуючої штатної чисельності була створена команда психолого-педагогічного супроводу. У команду психолого-педагогічного супроводу було включено: соціального педагога, практичного психолога, класного керівника, майстра виробничого навчання, медичну сестру. Ролі учасників психолого-педагогічного супроводу див. 1.

Таблиця 1

Ролі учасників психолого-педагогічного супроводу
учнів з особливими освітніми потребами в закладі
ДНЗ «Подільський ЦПТО» м. Кам'янець-Подільський

Завдання	Виконавець
розробка індивідуальної програми та індивідуального навчального плану	соціальний педагог, практичний психолог
проведення систематичного моніторингу виконання індивідуального навчального плану здобувача освіти	соціальний педагог, практичний психолог
забезпечення системною психологічною допомогою здобувачам освіти з ООП під час освітнього процесу, сприяння їх соціально-психологічній адаптації до освітнього середовища закладу	соціальний педагог, практичний психолог
забезпечення інформаційно-просвітницької роботи у Центрі щодо формування позитивного ставлення до здобувачів освіти з ООП	класний керівник, майстер з виробничого навчання

З метою попередження труднощів психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами соціальний працівник та практичний психолог закладу пройшли низку семінарів та практикумів щодо організації та розробки індивідуальної програми розвитку для учнів з ООП. У подальшому Кам'янець-Подільським управлінням освіти планується: організація практичних семінарів з ознайомлення фахівців з особливостями професійно-трудової діяльності осіб з особливими освітніми потребами (засвоєння нових навичок, перенесення у власний досвід, формування сталої навички, умови її реалізації); організація волонтерського

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

супроводу осіб з особливими освітніми потребами під час професійно-технічного навчання; впровадження у систему професійно-технічного навчання корекційної складової та механізми її реалізації; проведення тренінгів та практичних семінарів з організації взаємодії з такими особами у навчальному процесі та в позаурочний час; організація груп підтримки для батьків, чії діти отримують фахову професійну освіту; організація методичних семінарів для фахівців, що забезпечують формування професійних навичок; затвердження переліку рекомендацій стосовно зміни середовища та обладнання кабінетів та майстерень.

Таким чином, забезпечення безперервної освіти осіб з особливими потребами передбачає наступність усіх закладів освіти з метою соціалізації та адаптації до самостійного життя. Проте, залишається низка нерозв'язаних питань щодо психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами у закладах професійно (професійно-технічної освіти), а саме введення до штатного розпису корекційного педагога та асистента вчителя, підвищення спеціальної педагогічної освіченості педагогічного персоналу закладу, розробка методичних рекомендацій щодо впровадження інклюзивної освіти в закладах професійно (професійно-технічної освіти) в залежності від їх професійної спрямованості.

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА В ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ

Корецька Ірина Василівна

студентка 5-го курсу

Університету державної фіскальної служби України

[*koretska241@gmail.com*](mailto:koretska241@gmail.com)

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Тенденції розвитку зарубіжної освіти свідчать про те що, в європейських країнах значну увагу приділяють для становлення та розвитку інклюзивної освіти. Основою інклюзивної освіти є право отримання освіти для кожної дитини не залежно від її фізичних, інтелектуальних, психічних та інші особливостей.

Збільшення кількості дітей із порушеннями психофізичного розвитку свідчить про актуальність розвитку та вдосконалення інклюзивного навчання в кожній країні не залежно від її соціального та економічного розвитку. Для кожної дитини з обмеженими можливостями необхідно забезпечити рівний доступ до якісної освіти.

В порівнянні з європейською практикою, розвиток інклюзивної освіти в Україні знаходиться на початкових стадіях становлення та розвитку. Проте, варто зазначити, що вагомі рішення, щодо розвитку освіти для людей з вадами психофізичного розвитку вже прийняті та втілюються у реальному житті. У «Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки» [4] передбачений такий ряд завдань для розвитку інклюзивної освіти, а саме:

- заплановано розширення практики інклюзивного та інтегрованого навчання у навчальних закладах різних рівнів дітей з особливостями психофізичного розвитку;
- пріоритетне фінансування, навчально-методичне і матеріально-технічне забезпечення навчальних закладів, які надають освітні послуги для людей з особливостями психофізичного розвитку.

Розвиток інклюзивного навчання в Україні свідчить про прагнення до створення такої системи освіти, в якій кожна дитина буде охоплена навчанням та зможе реалізувати свій потенціал в повній мірі. Відповідно, сприятливе середовище для розвитку інклюзивного навчання повинне відповідати європейським принципам та стандартам.

Освітнє середовище готує дітей з особливими освітніми потребами до професійної діяльності, сприяє активізації їх особистісного потенціалу. При цьому

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

серед сучасних освітніх форм інклюзивна є найсприятливішою для встановлення взаємодії з оточуючими людьми, тому що спільне навчання дозволяє поліпшити якісну сторону щоденної комунікації дітей з особливими освітніми потребами, брак якої обмежує певні сторони спілкування з їхніми ровесниками та викладачами [2].

Таким чином виникає необхідність у розгляді європейського досвіду впровадження інклюзивної освіти.

Італія першою визнала інклюзивне навчання як особливу форму навчання для дітей з обмеженими можливостями. На сьогоднішній день в країні понад 90% дітей з особливостями психофізичного розвитку здобувають освіту в закладах загального типу. В Італії функціонують консультативні служби, до складу яких входять різнопрофільні фахівці, адміністратори шкіл, працівники управлінь освіти, представники громадських організацій, за необхідності долучаються спеціалісти служб охорони здоров'я. Співробітники цих служб організують інклюзивне навчання, діагностуючи дітей і визначаючи їхні потреби, надають консультативну та навчально-методичну допомогу педагогам і шкільній адміністрації. У дошкільних та шкільних закладах працюють асистенти вчителів, які надають допомогу школярам з обмеженими можливостями здоров'я та разом з педагогом класу відповідають за успішність учнів з особливими потребами.

У Фінляндії розвиток інклюзивного навчання закріплено на законодавчому рівні. В країні передбачене створення диференційованого середовища для навчання в залежності від особливостей кожної дитини. Внесено спеціальні зміни в національний навчальний план, що забезпечують інтегроване навчання осіб з особливими освітніми потребами в масових школах. Функціонує система державних освітньо-консультативних центрів, які організують супровід і підтримку дітей з особливими освітніми потребами, їх батьків та педагогів. Варто зазначити, що таких центрів в Фінляндії багато, однак розташовані вони нерівномірно. Основною проблемою інклюзивної освіти в країні є те, що дуже часто діти потрапляють в такі

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

центр дуже пізно, через те що не існує єдиної національної бази даних про дітей з особливими потребами.

У Данії батьки мають право навчати дитину там, де вони проживають. Реалізується це право конкретним освітнім закладом, який має створити всі умови для такої дитини. У муніципальних органах освіти є фахівці, які направляються в конкретну школу для підтримки конкретних учнів. Через те що, у загальноосвітніх школах навчаються як окремі учні з особливими освітніми потребами так і групи таких дітей, реалізується так званий «диференційований підхід» в інклюзивну освіту. З дітьми з особливими освітніми потребами протягом навчального тижня проводяться додаткові види занять.

Характерною особливістю системи освіти в Польщі є, що з раннього віку дитина з особливими потребами включена до освітнього процесу поруч зі здоровими дітьми. Передумовою для організації освіти учнів з обмеженими можливостями в інтеграційних дошкільних закладах, школах та інших освітніх установах стала постанова Міністерства національної освіти, що надає можливість особливим дітям навчатися у закладах загальної середньої освіти, в яких можуть бути організовані інтеграційні відділи, створені з метою забезпечення умов для суспільного розвитку та виховання учнів з ООП і одержання знань та вмій разом із ровесниками [3].

З огляду на міжнародний досвід, варто виділити такі тенденції розвитку інклюзивної освіти, як [1]:

- формування в освітніх установах інклюзивної культури, в основі якої лежить прийняття дитини з особливостями психофізичного розвитку;
- застосування різних технологій і стратегій підтримки дітей з обмеженими можливостями;
- залучення батьків в інклюзивний освітній процес;

- спеціальна підготовка педагогів до роботи в умовах інклюзивної освіти;
- індивідуалізація освітньої програми для включення дітей з особливостями психофізичного розвитку в освітній процес і розробка індивідуального плану їх навчання.

Отже, на основі європейського досвіду впровадження інклюзивної освіти, можна зробити висновок про те що, інклюзивне навчання є найбільше сприятливою та необхідною формою отримання знань для особливих дітей. Досвід Італії, Фінляндії, Данії та Польщі свідчить про позитивний вплив інклюзії на всіх учасників освітнього процесу. Україні лише почала створювати власну систему інклюзивної освіти, тому перша за все необхідно використовувати європейський досвід, однак необхідно його адаптувати до вітчизняних реалій з огляду на фінансову та соціальну можливість нашої країни.

Список літератури

1. Берегова М. І. Особливості організації інклюзивної освіти у країнах Європи та України. *Journal «ScienceRise: Pedagogical Education»*. 2020 р. №2(35). С 33-36.
2. Лапін А. В. Огляд зарубіжного досвіду інклюзивної освіти. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови*. 2013 р. № 4(1). С. 194-205.
3. Перфільєва М. Освіта як інститут соціального виховання дітей та молоді з особливими потребами у Польщі. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2015р. № 52. С. 290-295.
4. Указ Президента України «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» м. Київ 25 червня 2013 року № 344/2013

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

КРЕАТИВНІ ІНДУСТРІЇ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

*Кочубей Наталія Василівна,
доктор філософських наук,
професор, завідувач кафедри менеджменту
та інноваційних технологій соціокультурної діяльності
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова*

1. Креативні індустрії відносяться до креативної економіки, тобто галузей, пов'язаних із творчістю. Різні автори включають у зміст даного поняття різні елементи. У сучасній літературі існує кілька підходів до розуміння сутності цього явища. Так, Дж. Хокінс відносить до сфери креативних індустрій такі галузі: наукові конструкторські рішення, програмне забезпечення, телебачення та радіо, музику, відеоігри, видавничу справу, виконавські мистецтва, кіно, рекламу, моду. Британці не долучають до переліку креативних індустрій конструкторські рішення, а більше зосереджуються на творчості, мистецтві, інформаційних технологіях. Дотичним до британського розуміння креативної економіки є італійський підхід, який спирається на мистецтво, архітектуру, музейну справу.

2. Друга половина ХХ століття значно збагатила сенс і зміст «вічних» філософських проблем – проблеми буття, взаємовідношення людини і світу, проблеми людської моральності і т. п.. У постнекласичній філософській рефлексії буття сприймається не як стійке й незмінне, а як таке, що стає, предмети в ньому частіше за все розглядаються не як прості одиничні, а як складні, що мають системні

та (або) мережні властивості. Предмети, системи досліджуються не самі по собі, а як занурені в середовище. Виникає інше розуміння практики, точніше, практик, тому що практики необхідно здійснювати, вони не відбуваються самі по собі. Практики відтворюються, повторюються і здійснюються колективно. Тобто, постнекласичні практики сприяють згуртованості, соціальній згоді і єдності, а креативні індустрії та технології являють собою втілення постнекласичних практик.

3. Український контекст розвитку креативних індустрій вирізняється однією обставиною, що підвищує можливості нашої країни у розбудові креативної економіки – громадянське суспільство та посилення процесів соціальної згуртованості. Соціальна згуртованість в громадському житті та в культурі визначається високою залученістю людей до виконуваної діяльності та прийнятті рішень, що супроводжується почуттям гордості, розумінням власної ролі, досягненням поставленої мети. Антонімом залученості є відчуженість, на що у XIX столітті звернув увагу К. Маркс при дослідженні ролі окремої людини в масовому капіталістичному виробництві.

4. У постнекласичному науковому дискурсі постнекласична методологія є релевантною для дослідження постнекласичних практик, прикладом яких може слугувати і соціокультурна діяльність, і креативні індустрії, і освіта, які є складними, постійно змінюваними, нелінійними утвореннями. Людина (актор постнекласичної практики), сама постнекласична практика є об'єктами дослідження надвисокої складності. У цьому аспекті інакше розглядається людська діяльність, вона стає все більш наукоємною і середовиществорювальною. З усіх рис, що приписуються багатьма авторами постнекласичним практикам, виділяється їх рефлексивність, якого б історичного часу або виду практик це б не стосувалось. Достатніми для визначення наукових практик як постнекласичних можна вважати їх інноваційність, для мистецьких практик – креативність [1, с. 35]. Тобто, принаймні

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

необхідними атрибутивними характеристиками постнекласичних практик вважається рефлексивність, інноваційність та креативність. З цих позицій діяльність будь-якого актора постнекласичних практик можна розглядати як рефлексивну, інноваційну, креативну, в якій відбувається як пізнання акторами одним одного, так і пізнання кожним актором самого себе.

5. З позиції постнекласичної парадигми у процесі пізнання і об'єкт, і суб'єкт активно детермінують один одного, змінюються під впливом взаємодії один з одним. Пізнання невіддільне від суб'єкта, який пізнає, у процесі пізнання відбувається конструювання як його внутрішнього, так і зовнішнього світу. Це творчий коеволуційний синергетичний процес, у якому здійснюється кодетермінація і когерентний розвиток зовнішнього і внутрішнього, того, хто пізнає, і того, що пізнається. У постнекласичному науковому дискурсі постнекласична методологія і практики є релевантними для дослідження тих, хто навчається, і тих, хто навчає, як складних, постійно змінюваних, нелінійних утворень. І учні і вчителі, і студенти і викладачі також можуть бути розглянутими як нелінійні сутності, а їх рефлексивність, здатність до самоаналізу, до особистісного самовибудовування і є, зокрема, проявами цієї нелінійності. Тобто, сучасні освітні практики можна вважати постнекласичними практиками, які мають своє вираження у тому числі через креативні індустрії. Сутність та основні характеристики постнекласичних практик розуміються як певна нелінійна взаємодія тих, хто пізнає та пізнаваного. Когнітивні та креативні освітні технології та креативні індустрії належать до постнекласичних практик. Їх здійснення вимагає наявності трансверсальних компетенцій у тих, хто навчає, та їх формування у тих, хто навчається. Таким чином, процес навчання стає більш складним для його учасників. Особливі вимоги у цьому сенсі мають висуватися до всіх учасників освітнього процесу, не тільки до тих, хто навчає -

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

викладачів, педагогів, вихователів, а також і до тих, хто навчається, і до тих, хто управляє і проводить експертизу.

Список літератури

1. Добронравова И. С. Синергетическая перспектива: концептуализации постнеклассических практик // Постнеклассические практики: опыт концептуализации : коллективная монография / под общ. ред. В. И. Аршинова и О. Н. Астафьевой. СПб. : Изд. дом «Миръ». 2012. С. 15– 36.

ТРАНСЛЯЦІЯ ЦІННОСТЕЙ У ХУДОЖНІХ ТЕКСТАХ З ТОЧКИ ЗОРУ ТЕОРІЇ КОМУНІКАЦІЇ

І.В. Лисакова

доцент кафедри МІТСКД

НПУ імені М.П. Драгоманова

ir.lysakova@gmail.com

Проблеми інтерпретації художнього тексту завжди були першочерговими для мистецтвознавства. Достатньо згадати безкінечні суперечки навколо аутентичного виконання музики бароко, екранізацій літературних творів чи перекладу іншомовної

поезії. Але тривалий час ці суперечки мали досить «смаковий» характер. І хоча всі їх учасники безперечно стверджували, що твори мистецтва позитивно впливають на внутрішній світ людини, моделі, яка б пояснювала цей вплив, не було.

Комунікативний підхід визначає три форми людської активності у соціальному житті людини – діяльність, поведінка, спілкування. Всі вони мають інформаційний аспект: «... спілкування як комунікативний зв'язок індивідів, в перебігу якого встановлюється розуміння, необхідне для спільної поведінки та діяльності» [2, с. 16]. Таким чином створюється певне семіотичне поле, певний культурний досвід, в межах якого індивіди здатні розуміти сенс повідомлення, що транслюється. Саме це забезпечує можливість створювати та зберігати культурні традиції, як би не змінювалися форми, засоби, функції інформаційного обміну.

Основу культури складають семіотичні механізми, пов'язані зі збереженням знаків і текстів, їх циркуляцією і перетворенням, а також з породженням нових знаків і нової інформації. Якщо перші підтримують пам'ять культури, другі – культурну комунікацію, то треті забезпечують можливість інновацій і пов'язані з різноманітною творчою діяльністю.

Сприйняття художніх текстів – також процес комунікації, де, з одного боку актуальним є суб'єктивне начало реципієнта, а з іншого боку – об'єктивована в тексті суб'єктивність автора. Це не можна напряму назвати соціально орієнтованим спілкуванням, оскільки воно є опосередкованим, але трансляція художніх образів певним чином має соціальний вплив.

Продукти духовного виробництва у своїй предметній формі є знаковими системами незалежно від тої мови (музика, танець, образотворче мистецтво, література) якою вони реалізовані. А отже, вони є текстами з притаманними їм образними системами і семантичними полями. В силу своєї предметності художні тексти можуть передаватися від покоління до покоління у вигляді духовної

спадщини. Але постає питання адресності комунікативного акту, адже між автором та реципієнтом може бути величезна відстань у часі, наприклад.

Модель, яка дозволила зв'язати різноманітні комунікативні ситуації, що стосуються проблем мистецтва і культури взагалі, створив Р.О. Якобсон [3]. Схема, в якій фігурують повідомлення, адресат та адресант, була збагачена поняттями контексту, контакту та коду.

Адресантом повідомлення виступає автор художнього твору. Через посередництво виконавців або носіїв він транслює певним чином закодований художній зміст. Знання коду адресанта є запорукою ефективності сприйняття повідомлення адресатом, оскільки обидва мають власні моделі відображення дійсності. У випадку художнього тексту знання коду визначається як «розуміння» мови певного виду мистецтва. Також для адекватного розуміння художнього тексту потрібний смисловий контакт як певне співпадіння «смислового фокуса» у обох комунікаторів, адже без нього можливе неадекватне розуміння. У випадку художнього тексту таким контактом слугує «настройка» реципієнта на відповідну ситуацію сприйняття, відчуття співпричетності, співпереживання та співучасті.

Саме повідомлення в художньому тексті – це художній образ. Він подається у вигляді певної художньої форми і часто має значення, інваріантне для даної культури. Ще більш ускладнює ситуацію те, що сприйняття художнього образу реципієнтом залежить від нашарувань, зумовлених його власними рисами: національністю, віком, статтю, статусом в суспільстві, попереднім досвідом. Отже, художній текст навіть більше, ніж не-художній, трансформується в процесі сприйняття і отримує новий сенс, «перекодовується» залежно від контексту, який відображує орієнтацію реципієнта на оточуючий зовнішній світ. Між двома комунікаторами (автором і реципієнтом) створюється певна напруга, що дозволяє створювати все нові інтерпретації тексту. «Зсув» контексту дозволяє адресату бути не тільки споживачем, а й брати участь у виробленні нових знань, смислів, умінь,

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

ідеалів, цінностей і норм, пропускаючи художній текст через свою свідомість і надаючи йому власне, індивідуальне забарвлення.

Цю властивість фіксує Ю.М. Лотман, доповнюючи модель Р.О. Якобсона. Крім каналу «Я → ВІН», існує й інший канал: «Я↔Я». Передаючи повідомлення самому собі під час сприйняття художнього тексту, людина внутрішньо перебудовує свою сутність. Прикладом може слугувати перероблення творів художньої літератури, яке відбувається у зрілому віці. У порівнянні з читанням того ж твору в юності виявляються нові смисли, зсуваються акценти уваги. Така автокомунікація найбільш важлива з точки зору культури, оскільки повідомлення, що передається каналом «Я↔Я», змінює людину. «Таким чином відбувається перебудова «Я»... оскільки сутність особистості можна трактувати як індивідуальний набір соціально значущих кодів, а набір цей ... в процесі комунікаційного акту, змінюється» [1, с. 171]. Ця властивість художніх текстів особливо очевидна, оскільки художні твори виникають лише орієнтовано на людину: якщо немає аудиторії, не існує трансляції художніх цінностей.

Завдяки давньогрецькому міфу про викрадення Європи, незліченну кількість разів відтвореному в мистецтві, в свідомості людей закріпився образ Європи як прекрасної жінки, матері знаменитих царів та суддів, що страждала але переборола нещастя. Цей образ присутній у грецькому вазописі, римських мозаїках та помпейських фресках, книжкових мініатюрах Середньовіччя, у живопису та пластиці А. Дюрера, Рафаеля, Тіціана, Я. Бассано, Я. Тінторетто, Дж. Вазарі, П. Веронезе, А. Карраччі, Г. Рені, Я. Йорданса, Рембрандта, К. Лоррена, А. Ватто, Ф. Буше, а також вплоть до сучасної опери Д. Мійо. Європа завжди асоціювалася з тим, що називається європейською цивілізацією, з її аурую витонченості, респектабельності, спадковості традицій та поєднанням з ритмом сучасності. Саме тому європейські життєві та духовні цінності, відображені в художніх текстах різних епох, є дієвими для всіх, хто хотів би приєднатися до них.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Список літератури

1. Лотман Ю.М. Семиосфера/ Ю.М. Лотман. – С.-Петербург: «Искусство – СПб», 2001. – 704 с.
2. Степин В.С. Философская антропология и философия науки/В.С. Степин. – М.: Высшая школа, 1992. – 191 с.
3. Яacobсон Р. Лингвистика и поэтика. Електронний документ. Режим доступу: <http://www.philology.ru/linguistics1/jakobson-75.htm>

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА – ЯК ІНСТРУМЕНТ ОПТИМІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ В КРАЇНАХ ЄВРОПИ

Малинич Марина Володимирівна

студент магiстратури

malinicmarina702@gmail.com

Характерною особливістю сьогодення Європи є активне реконструювання системи спеціальної освіти на демократичних та гуманістичних засадах, створення в європейських країнах альтернативних моделей психолого-педагогічної підтримки, механізмів для вільного вибору форм навчання дітей з порушеннями

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

психофізичного розвитку, рівня і діапазону їхніх освітніх потреб. Сучасний світовий освітній процес відрізняється, з одного боку, варіативністю систем освіти, їх структурою, визначенням шляхів вирішення конкретних завдань; з іншого боку – в ньому простежується низка загальних тенденцій, однією з яких є реалізація інклюзивної освіти. [5; 7].

Дослідження досвіду навчання дітей та молоді з особливостями психофізичного розвитку в країнах Європи свідчить, що у переважній більшості саме інклюзивне навчання є основною формою здобуття освіти особами з порушеннями психофізичного розвитку. Освіта, відіграючи ключову роль у забезпеченні сталого характеру економічного зростання, створює, в свою чергу, умови, за яких жоден член суспільства не є «забутим», знижуючи, тим самим, рівень соціальної нерівності. Для реалізації останніх, насамперед, питання соціальної інклюзії повинні знайти своє відображення у сфері освітньої політики, тому що освітня система є відзеркаленням стану суспільства і водночас важливим засобом його перебудови.

Станом на сьогодні – в основі провідної стратегії політики багатьох європейських країн лежить науково обґрунтоване та доведене практикою твердження про те, що «економічно доцільним є здійснення інвестицій у людський капітал» [1]. Відповідно до цієї стратегії, залученість осіб з порушеннями психофізичного розвитку в суспільство розглядається як стратегічний напрям соціального інвестування в майбутнє. Опорною точкою слугує переконання, що освіта є одним з основоположних прав людини і розглядається як провідний засіб розвитку людського капіталу і водночас – оптимізації економічних показників [2; 3].

Необхідним, вважаю, наголосити, що європейці моделювали майбутнє системи освіти як взаємодію і взаєморозвиток масової та спеціальної освіти. Тому інклюзивний проект в освіті реалізувався у цих країнах не за рахунок

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

системи спеціальної освіти у вигляді її поглинання масовим утворенням, а шляхом її збереження й одночасного вибудовування у структурі масової освіти через реорганізацію ще однієї, паралельній основній, системи спеціальної освіти для реалізації інклюзивного проекту. Так, наприклад, у досвіді більшості проаналізованих мною країн не було закрито жодної спеціальної школи. Спеціальні освітні установи закривали тільки тоді, якщо у населення зникла в ньому потреба. Еволюційний і ненасильницький характер упровадження інклюзивних практик в освіту, достатнє фінансування всіх його складових, чітке дотримання концептуальних положень інклюзії та нормативно-правових принципів дали змогу за піввіковий період сформувати у більшості населення країн з інклюзивною освітою переважно позитивне ставлення до інклюзивних процесів, а у батьків дітей з обмеженими можливостями – здатність до усвідомленого вибору місця навчання для своїх дітей.

Аналіз досвіду країн Європи підтверджує, що глобалізація, збільшуючи різноманіття культур, мов, соціально-економічного становища учнів, робить проблему переходу до інклюзивної освіти більш багатовимірною. Успіх чи неуспіх просування до інклюзії визначається позицією керівництва і персоналу освітніх установ, а ця позиція часто характеризується амбівалентністю прояву – підтримкою ідеї інклюзивної освіти на словах, але не на практиці.

Мені імпонує думка більшості зарубіжних фахівців, які вважають, що успіх інклюзії багато в чому залежить від грамотного використання цілого комплексу педагогічних і психологічних ресурсів. У їх число входять професійна компетентність інклюзивних педагогів; реорганізація системи підготовки та професійного супроводу педагогічних кадрів; ставлення до феномену інвалідності у педагогів і дітей із нормативним розвитком і його вплив на продуктивність інклюзивного навчання; зміна структури навчальних планів і простору в класі з метою задоволення потреб усіх категорій дітей. Саме тому, державам, що

розвиваються, слід враховувати досягнення та недоліки інклюзивної політики європейських країн, які розвивають дану сферу не один рік, а не здійснювати примусове насадження скопійованої моделі в невідповідності до цього навчальні заклади.

Узагальнюючи, доречним буде зазначити, що освіта та навчання впродовж усього життя необхідні економікам країн для того, щоб зробити виробництво і споживання стійкими. Підсумовуючи, зауважу, що вагоме значення у забезпеченні інклюзивної економічного зростання, спрямованого на підвищення добробуту людини, має наявність кваліфікованих трудових ресурсів. Підвищуючи шанси знайти гідну роботу з адекватною заробітною платою, освіта сприяє скороченню масштабів бідності й зменшенню нерівності в оплаті праці у зв'язку з дискримінацією за психофізичними особливостями розвитку чи соціально-економічним статусом.

Список літератури

1. Prodius O.I. Theoretical and methodological inclusion 's bases of persons with restricted opportunities as management object. Економіка: реалії часу. 2017. № 3(31). С. 76–83.
2. Тріпак М.М. Джерела фінансування інклюзивного ВНЗ: пріоритетність місцевих або центрального бюджету. Економічний аналіз. 2017. Т. 27. № 4. С. 145–151.
3. Найда Ю.М. Стандарти громадсько- активної школи: соціальна інклюзія : навчальний посібник / за ред. Л.І. Даниленко. Київ : Пляеди, 2014. 68 с.
4. Чайковський М.Є. Соціально-педагогічна робота з молоддю з особливими потребами в інклюзивному освітньому просторі : монографія. Київ : Університет «Україна», 2015. 435 с.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

5. Федулова Л.І. Інклюзивні інновації в системі соціально-економічного розвитку. Економіка: реалії часу. 2016. № 3(25). С. 56–65

СОЦІАЛЬНІ ЗАГРОЗИ КЛІМАТИЧНИХ ЗМІН: АМБІТНИЙ ПЛАН EUROPEAN GREEN DEAL

Мельник О. С.

*к.т.н., доц., старший науковий співробітник
Сумський національний аграрний університет*

Останні дані, опубліковані Службою кліматичних змін Коперника, показують, що 2020 рік у всьому світі був найтеплішим з коли-небудь зафіксованих в Європі [1], 19 з останніх 20 років входять до двадцятки найбільш спекотних, а останні 7 років займають перші шість рядків у цьому рейтингу. Вже зараз ми бачимо, що наслідки зміни клімату перестали бути лише «теорією» і вносять суттєві корективи в життєдіяльність планети, призводять до різких широкомасштабних змін, загрожують дестабілізацією соціоеколого-економічних систем в різних регіонах.

По перше, це танення льодовиків, що призводить до підняття рівня світового океану. У липні 2020 року арктичний крижаний покрив був на чверть менше середнього за останні 40 років і самим незначним за весь час спостережень. Північний морський шлях був практично повністю вільний від льоду. Вчені прогнозують ризики затоплення таких великих прибережних міст як Лондон, Нью-Йорк, Гонконг, Маямі, Санкт-Петербург, Мумбай, Калькутта, Буенос Айрес, Токіо, Шанхай та ін. За різними прогнозами до середини ХХІ століття близько 200 млн. людей можуть бути виселені з територій своїх держав у зв'язку із підвищенням

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

рівня морів, сильними повеннями, засухами та іншими природними катаклізмами, а якщо середня температура підніметься ще хоча б на 1 градус Цельсія не менш як мільярд осіб будуть змушені адаптуватися або мігрувати, щоб залишатися в кліматичних умовах, які найкраще підходять для життя та праці.

По друге, це екстремальна спека. За даними королівської метеослужби Британії, в останні кілька років спека вбиває більше людей, ніж будь-які інші погодні катаклізми, зокрема через відсутність забезпечення якісними продуктами харчування, загострення хвороб та теплові удари. Найбільше страждають від кліматичних змін бідні люди, безхатченки, жінки, діти, літні люди, люди з інвалідністю і хронічними захворюваннями, сільське населення, що розкриває нові сторони соціальної несправедливості, адже інклюзивні групи населення, як правило, споживають менше і менше впливають на зміни клімату, мають менше ресурсів для адаптації і менше можливостей для відновлення, більше покладаються на природні ресурси і не можуть швидко реагувати. Зміна клімату загрожує основним елементам, які впливають на життя людей, серед яких: доступ до якісної прісної води, їжі, територій проживання, вплив на здоров'я і довкілля тощо.

Вжиття невідкладних заходів щодо боротьби зі зміною клімату та його наслідками є однією з ключових цілей Сталого розвитку на найближчі десятиріччя. Боротьба із глобальною зміною клімату вже стала першочерговим питанням порядку денного на міжнародних зустрічах високого рівня. Глава Єврокомісії Урсула фон дер Ляєн на всесвітньому економічному онлайн-форумі в Давосі (2021) назвала захист клімату серед пріоритетних завдань міжнародної співпраці, наряду з боротьбою з пандемією, та збереженням біорізноманіття.

Беззаперечним лідером кліматичної дипломатії на сьогодні є ЄС. Політичні ініціативи та принципи взаємодії країн ЄС щодо протидії кліматичним змінам на найближчі десятиліття були закладені в European Green Deal [2]. Головними цілями угоди визначено перетворення Європи на кліматично нейтральний континент,

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

підвищення добробуту громадян, захист біологічного різноманіття, екологізація економіки. 15 січня 2020 року Європейський Парламент проголосував за підтримку угоди та оприлюднив інвестиційний план вартістю в один трильйон євро для боротьби зі зміною клімату, розробивши дорожню карту, яка дозволить ЄС повністю відмовитися від викидів вуглецю до 2050 року. Механізм справедливого переходу фокусуватиме увагу на соціально-економічних витратах, пов'язаних з переходом у регіонах, які зазнали найбільшого впливу, та фінансуватиме проекти, спрямовані на створення нових робочих місць через підтримку бізнесу, допомогу у пошуку роботи та перекваліфікації для тих, хто втратив роботу в результаті переходу, а також проекти з інвестицій в енергію з відновлюваних джерел, регіональні теплові мережі та стабільний транспорт.

Європейська Зелена угода є дорожньою картою заходів, які направлені на перетворення ЄС на ефективну, стійку та конкурентоспроможну співдружність країн, стимулюючи розвиток економіки, покращення здоров'я та якості життя людей, а також трансформацію кліматичних та екологічних викликів на можливості у всіх сферах та політиках ЄС, гарантуючи справедливий та інклюзивний характер зеленого переходу.

Список літератури

Copernicus: 2020 warmest year on record for Europe; globally, 2020 ties with 2016 for warmest year recorded. – 2021. <https://climate.copernicus.eu/copernicus-2020-warmest-year-record-europe-globally-2020-ties-2016-warmest-year-recorded?fbclid=IwAR07RIUez0MeJUDQqQt5oFYiDbmY6Fn06URJD6pX68zncjiWoJFjv6lgS0>

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the regions. Sustainable Europe Investment Plan. European Green Deal Investment Plan. - Brussels, 2020 – 25 P.

DIVERSITY AND INCLUSION FOR SOCIAL COHESION DEVELOPMENT IN THE EU VALUE-BASED PARADIGM OF EDUCATION: ASPECTS OF THE PRACTICAL RESEARCH

Nesterova Marja

Hab. Dr, Professor,

Professor of the Department of Management and Innovative Technologies of Social Cultural Activity of National Pedagogical Dragomanov University

The research on the above theme to be provided in the frame of implementation of Jean Monnet Project “EU Values of Diversity and Inclusion for Sustainable Development” (EVDISD) 611740-EPP-1-2019-1-UA-EPPJMO-PROJECT in the National Pedagogical Dragomanov University. Implementation of EU values and principles in education is very important for its sustainable development as a complex system. The first step is to determine the real values in the educational dimension. The focus should be on the diversity and inclusion as a key values for the social cohesion development of the educational dimension. To provide the value survey the Jean Monnet Project EVDISD will include not only the academic searches but also the results of study visits, summer s and the international workshop, in particular. It will be a practical research of methodology of exploring EU and national values. The main idea of the EVDISD project – to launch a cross-fertilization process of mutual discusses, methodology exchange and practical tools of value studies, surveys etc. During this research workshop EU experts from Slovakia will be invited to share their expertise and inform on approaches to exploring national

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

values and comparing them with the EU values as declared in article 2 of the Lisbon Treaty, the Charter of the Fundamental Rights of the EU, values pursued by EU policies and programmes. The focuses on the concept of values in education and the appropriate researches of EU values studies have a very strong impact at the development of the social cohesion in educational dimension [2]. This approach and its appliance in the practical research in the frame of Jean Monnet Project EVDISD will be conducted at the first stages of the project's implementation. The methodology of the Project is quite adaptive to the terms of pandemic. This methodology consists of the set of interactive discussions, facilitation sessions, training activities, gamification techniques, multidisciplinary approach and expertise exchange. In the previous researches on theme of EU values in education the Social Cohesion Model of Bertelsmann Shtiftung (2011) has been applied in the researches of local Ukrainian staff from HEI's partners [3].

What kind of impact to be expected for the above practical research? We suppose, that the effective methodology of values practical research techniques could be transferred and implemented in other forms of education (secondary schools, LLL trainings etc.) and to a civic society, in particular, for the purposes of the local communities development. The previous results of the research of social cohesion development confirmed that social cohesion is deeply connected with the level of diversity and inclusion in the separate community. This community could be belonged to the various levels and types of social system – from the national level of the whole country to the concrete educational or corporate community [3]. The research will be focused on various types of inclusion as described and investigated in the previous researches based on the EU best practices and models. It is important to notice that diversity will be considered in the context of intercultural and social dialogues.

The aim of this practical research: to deep the knowledge of best European practices solving painful societal problems faced to EU and Ukraine, The ones of the most painful of them are as follows: destruction of system of values, separation and

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

aggression in society, poverty dissemination, vulnerable group explosion, youth unemployment etc. The results of the researches will be implemented in the educational process and learning modules accordingly. So, this knowledge could be implemented and disseminated through future educators.

We can expect that all of these tools and project's results will positively impact on social cohesion and intercultural dialog development in the Ukrainian educational dimension. In general, the value-based approach has a great potential to solve many actual communicative, psychological and social problems in the Ukrainian society. So, it's necessary to implement into the educational system this value-based approach – more holistic and compatible with the actual social challenges. It will change the existing approach to the teaching and learning in secondary schools and high institutions, in particular, pedagogical universities. Obviously it will improve the existing educational landscape and will force the process of real European integration of Ukraine. First of all, it leads to the theoretical and practical implementation of European studies on the matters of educational policy, social cohesion ideas, European values, intercultural dialog etc. Accordingly it will trigger the necessary social innovations in our educational sphere and society. All the above value surveys will be continued and supported by the leaders and members of Association of Researchers of European Values in Education (AREVE). The main task of this organization is correlated with the main idea of the EVDISD's researches – research and implementation of the EU values in education for its sustainable development and the following impact on to the civic society.

References:

1. Association of Researchers of European Values in Education (AREVE). – Available at www.areve.org
2. European Values Study. – Available at: <https://europeanvaluesstudy.eu/>
3. Nesterova M., Dielini M., Zamozhskiy A. Social cohesion in education: Cognitive research in the university community. International Journal of Cognitive Research in

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Science, Engineering and Education. – 2019. Vol.7. (No2)

<http://www.ijcrsee.com/index.php/ijcrsee/article/view/488>

ЗАСОБИ РОЗБУДОВИ ЦИФРОВОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ В ЕКОСИСТЕМІ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Олійник Т.О.

кандидат педагогічних наук, доцент

кафедри інформаційних технологій

Харківський національний педагогічний

університет імені Г.С.Сковороди м. Харків

В умовах пандемії увагу освітньої спільноти привертають дослідження, які актуалізують розв'язання проблем якості цифрової підготовки освітян 21 століття, що враховує переосмислення ролі відкритих освітніх ресурсів для реалізації навчання всіх категорій учнів. Пріоритетними є дослідження спрямовані на питання більш широкого розуміння інклюзивної освіти, зокрема, що розглядає соціальну інклюзивність незахищених, вразливих та недостатньо представлених груп, коли ніхто не виключається на основі будь-яких характеристик чи уподобань. Отже, привертають увагу проблеми професійної та технічної інклюзивності, що акцентують на відкритості та справедливості цих сфер у суспільстві, в тому числі доступності навичок, засобів й можливостей для всіх.

У такий спосіб, з огляду на забезпечення гармонізації трансформаційних процесів протягом усього життя, фундаментальна роль відводиться відкритим освітнім ресурсам. На міжнародному рівні в першу чергу розглядаються ініціативи щодо забезпечення екстреної реалізації якості та інклюзивності в умовах стрімкого переходу на дистанційне та онлайн-навчання. Посилення співпраці в освітньому та

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

дослідницькому просторі (OER4Covid) є вкрай важливим, особливо для професійного розвитку викладачів онлайн-навчання, що обумовлено обміном знаннями через освітні ресурси з відкритою ліцензією.

Аналіз актуальних досліджень. Рефлексія теоретико-методологічної моделі розбудови інтернаціональної педагогічної наукової думки (В. Биков, М. Brown, С. Вернигора, М. Weller, D. Wiley, А. Гуржій, К. Jordan, G. Conole, J. Кнох, В. Кухаренко, L. McKenzie, Л. Новохатько, V. Rolfe, О. Спірін, М. Шишкіна та ін.) стає підґрунтям для перегляду здатності закладів вищої освіти до розвитку освітнього ландшафту, що пов'язано з потенціалом відкритих освітніх ресурсів. У такий спосіб, ефективна реалізація навчальних програм, що забезпечують доступ та підтримку соціально-справедливих дій для розширення участі в освіті недостатньо залученого кола спільнот, потребує якісних об'єктів освітньо-наукової діяльності та відповідної системи професійного вдосконалення кадрів.

Таким чином, мета статті полягає в аналізі потенціалу відкритих освітніх ресурсів щодо якісної перепідготовки освітян в умовах реалізації інклюзивного підходу.

Закономірна зміна пріоритетів розробки навчальних ресурсів стосовно цифрової грамотності для всіх обумовлена, в першу чергу, розбудовою сучасної екосистеми освіти [1], що, безумовно, потребує особливої уваги до питання вдосконалення цифрової підготовки освітян. З огляду на отримане потрясіння надає можливість суспільству переосмислити різні аспекти людського життя, щоб допомогти опрацьовувати значущі та тривалі соціальні виклики щодо цифрового благополуччя. В першу чергу, значна увага провідних організацій на чолі з ЮНЕСКО приділяється розробкам та впровадженню засобів відкритої освіти [2] як складової професійного розвитку фахівців протягом життя. В стресових умовах відбувається розвиток цифрової педагогіки, що віддзеркалює швидкі корективи та усвідомлення якостей сучасної практики викладання та навчання, що ґрунтовно

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

досліджені – пандемічна педагогіка, екстрене дистанційне навчання, гібридне навчання, відкриті бейджі тощо.

Необхідно зазначити, що останнім часом спостерігається значне збільшення кількості відкритих освітніх ресурсів, зокрема, масових відкритих онлайн курсів (МВОК) на різних платформах, що у своїй більшості відображають результати проєктів розбудови інклюзивної освіти. Нагальний інтерес для програм професійного розвитку освітян представляють як успішні практики відкритої освіти [5], так й концептуальні засади щодо вимірювання якісних характеристик змішаних програм.

Необхідно зазначити, що поняття «змішане навчання» все частіше інтерпретується як поєднання режимів синхронного та асинхронного онлайн-навчання, а не традиційних форматів навчання та сучасного онлайн-навчання (у порівнянні з попереднім станом). Як акцентується у деяких МВОК щодо проблем якісного онлайн-навчання, існує тонка і критична різниця між концепціями змішаного та гібридного навчання, зокрема, у засобах змішаної освіти, як правило, чергуються фактори та компоненти навчання, не порушуючи та не «розмиваючи» різні складові [4]. Проте поняття гібридного навчання – це не проста сума двох компонент, а більш складне явище – це дві відмінності одночасно, що поєднують найкращі ознаки у новому утворенні. Для осмислення пріоритетів роботи, в курсі створюються умови цифрового благополуччя суб'єктів онлайн-навчання на основі визначення перспектив розбудови персональної мережі з метою успішного добору та опрацювання релевантних інструментів та засобів мислення / діяльності, ретельного аналізу та підтримки позитивних настроїв студентів.

На наш погляд, не менш значущим для освітян є відкриті ресурси Europeana та відповідні МВОК щодо переваг цифрової культурної спадщини не тільки через поширення можливості «відвідувати» цифрові колекції музеїв по всьому світу, але й будувати знання, використовуючи пошукові та дослідницькі засоби. Під час

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

співпраці в спільнотах практики можуть виокремлюватися невеликі групи, що використовують більш компактні систем організації віддаленої роботи над проектами (Basecamp або Worksection) з гнучкими інструментами співпраці (календарі, чек-листи, засоби з термінів виконання, обміну файлами, чати). Застосування таких засобів допомагає не тільки вносити своєчасні корективи, збільшуючи ефективність взаємодії, але й поширювати креативні рішення, пришвидшуючи розвиток відкритої освіти.

Для допомоги освітянам у подоланні проблем дистанційного та онлайн-викладання суспільно-гуманітарної сфери, заслуговують на увагу відкриті освітні ресурси з історії, спадщини та громадянства Historiana, що має на меті допомогти студентам вдосконалити критичне мислення та зрозуміти світ з позицій світоглядно-компетентнісного підходу. Опанування сучасними засобами проектування навчальних матеріалів надають підтримку для більш ефективної взаємодії у соціальних мережах та, як наслідок, [2] підвищення якості освітньої системи, зокрема: (1) обміну досвідом в реалізації різноманітних підходів створення матеріалів для навчання з використанням цифрових технологій; (2) планування та заохочення групової роботи для спільного розв'язання проблем, проведення досліджень; (3) організація формульовального оцінювання; (4) врахування особливостей інтеграції цифрових засобів до інклюзивної освіти.

З огляду на зазначені проблеми, необхідно розглянути проект «Викладачі цифрового благополуччя», що реалізував низку відкритих освітніх ресурсів, які допомагають викладачам та професійним тренерам опрацьовувати питання цифрового добробуту та цифрової педагогіки, зокрема, особливості мережевого етикету, критичного оцінювання засобів масової інформації, підвищення відповідальності та впевненості щодо розв'язання проблем цифрового громадянства тощо.

Таким чином, щоб бути більш організаційно та педагогічно готовими протидіяти майбутнім викликам, важливо дослідити не тільки практики викладання, але й проблеми зрілості змішаного навчання щодо вивчення стратегічних питань. З огляду на результати проекту EMBED зрілість змішаного навчання характеризується за трьома різними стадіями, зокрема, (1) обізнаність (розвідки), (2) адаптування (раннє впровадження), (3) зріле впровадження (зростання). Отже, проведений аналіз дозволяє зробити висновок, що відкрита освіта за певних умов є однією з передумов ефективного досягнення цифрового благополуччя протягом життя.

Список літератури

1. Биков В., Вернигора С., Гуржій А., Новохатько Л., Спірін О., Шишкіна М. Проектування і використання відкритого хмаро орієнтованого освітньо-наукового середовища закладу вищої освіти. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/>
2. Биков В., Литвинова С. Корпоративні соціальні мережі як об'єкт управління освітньої соціальної системи. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/1501/3589>.
3. Conole G., Brown M. Reflecting on the Impact of the Open Education Movement. [Електронний ресурс]. Journal of Learning for Development, 2018. – Режим доступу: <http://www.jl4d.org/index.php/ejl4d/article/view/314/346>
4. Cohen A., Toft Nørgård R., Mor Y. Hybrid learning spaces — Design, data, didactics. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bera-journals.onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/bjet.12964>
5. Kukhareenko V., Oleinik T. Open Distance Learning For Teachers. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ceur-ws.org/Vol-2393/>

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

ПРО ЦІННОСТІ БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ

Олена Оржель

Завідувач відділу політики і врядування у вищій освіті

Інституту вищої освіти НАПН України

Цінності визначають поступ і напрями розвитку осіб, спільнот, держав; формують складні і багаторівневі конструкти на кшталт національних освітніх систем; обумовлюють місію, організаційну культуру та репутацію закладів освіти.

Болонський процес та формування Європейського простору вищої освіти (далі – ЄПВО) також базується на цінностях, які визначають освітні підходи (наприклад, студентоцентроване викладання і навчання, практичну орієнтованість вищої освіти), управлінські моделі (наприклад, академічне лідерство, студентське самоврядування), вибір дослідницьких методів та методик викладання тощо. Розуміння, сприйняття і дотримання цінностей Болонського процесу є необхідною умовою та запорукою успіху у реформуванні національних систем вищої освіти та формуванні ЄПВО. У цьому контексті, важливим завданням стає уточнення переліку та осмислення цінностей Болонського процесу, що у першу чергу можна зробити через усвідомлення їх походження.

У Римському комюніке[1] (останньому Болонському комюніке, ухваленому 19 листопада 2020 року) чітко зазначені цінності, які будуть пріоритетними для спільноти вищої освіти протягом наступних років. Розділ «Фундаментальні цінності» Римського комюніке засвідчує: «Ми зобов'язуємося дотримуватися інституційної автономії, академічної свободи та доброчесності, участі студентів і працівників у врядуванні вищої освіти, а також публічної відповідальності як за вищу освіту, так і самої вищої освіти» [2] .

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Разом з тим, у тексті самого Римського комюніке та Додатках до нього згадується значно більше ціннісних орієнтирів для формування і розвитку ЄПВО. Зокрема, у розділі «Побудова майбутнього» зазначається, що пріоритетними на наступні роки будуть соціальна інклюзія та інклюзивна вища освіта; побудова інноваційного ЄПВО; формування взаємопов'язаного (interconnected) освітнього простору завдяки зміцненню міжуніверситетської співпраці та академічної мобільності [2].

Також, у Римському комюніке згадуються такі загальноєвропейські цінності, як: мобільність (свобода руху), діалог і співпраця, прозорість, рівні можливості, стійкість, верховенство права, демократія, безпека та інші. Значна їх частина походить від загальноєвропейських цінностей: зокрема, свобода, демократія, права людини, рівність, верховенство права є засадничими цінностями ЄС, зафіксованими у Статті 2 Договору про Європейський Союз[3]; такі цінності, як креативність, інноваційність, толерантність, плюралізм, активне і відповідальне громадянство, культурне розмаїття, згадані у Римському комюніке, знаходимо у низці правових інструментів та ініціатив ЄС, спрямованих на розвиток освіти взагалі і вищої освіти зокрема.

Наприклад, Повідомлення Європейської Комісії «Посилення європейської ідентичності через освіту і культуру» [4] тлумачить освіту і культуру як інструменти актуалізації європейських цінностей; розглядає освіту як шлях до формування креативного класу, стійкого та гармонійного соціально-економічного розвитку, соціального згуртування, активного громадянства, а притаманне ЄС культурне розмаїття як підґрунтя для креативності та інновацій. Рекомендації Ради ЄС щодо поширення спільних цінностей, інклюзивної освіти та європейського виміру у викладанні[5] закріплюють за освітою провідну роль у популяризації та утвердженні європейських цінностей, уточнюють засоби досягнення таких засадничих цінностей ЄС, як соціальне згуртування, інклюзія, культурне розмаїття.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Європейський порядок денний щодо навичок та вмінь[6], що розвиває низку ініціатив і сфері вищої освіти та підготовки, зосереджується на таких цінностях, як соціальна справедливість, конкурентоспроможність та пружність (resilience), міжуніверситетська співпраця («міжуніверситетський кампус»), інновації у викладанні, навчанні та дослідницькій діяльності.

Таким чином, значна частина ціннісних орієнтирів Болонського процесу походить від загальноєвропейських цінностей та європейських цінностей в освіті, що є цілком природнім, оскільки Болонський процес є одним з багатьох євроінтеграційних процесів. Хоча він відбувається за ініціативи та лідерства міністрів, відповідальних за вищу освіту у державах – учасниках Болонського процесу, ЄС належить значна роль у його просуванні та розвитку: ЄС є ключовим донором багатьох ініціатив, включно із Болонськими конференціями[7], що відбуваються кожні два роки, щорічними Європейськими форумами з навчання та викладання[8]; ЄС фінансує Групу супроводу Болонського процесу[9]; значна частина бюджету Програми Еразмус+ спрямована на підтримку Болонського процесу. Крім фінансової підтримки Болонського процесу, ЄС є «постачальником» інтелектуального капіталу та експертної допомоги для консультацій, поширення кращих практик, обміну знаннями і досвідом між спільнотами вищої освіти країн – учасниць Болонського процесу.

Таким чином, цінності Болонського процесу є одночасно цінностями, притаманними ЄС; і навпаки: цінності, які ЄС визначає пріоритетними для своїх програм і ініціатив у сфері освіти на певних етапах свого розвитку, стають цінностями Болонського процесу. Тож, краще розуміння загальних євроінтеграційних процесів допоможе зрозуміти природу і цінності Болонського процесу, або обізнаність із Болонським процесом, знайомство з його цінностями та принципами сприятиме розумінню сутності ЄС.

Список літератури

Jean Monnet Chair SCAES - 620635-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-CHAIR
Jean Monnet Project EVDISD - 620545-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-PROJECT

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

- 1 Rome Ministerial Communique.
https://ehea2020rome.it/storage/uploads/5d29d1cd-4616-4dfe-a2af-29140a02ec09/BFUG_Final_Draft_Rome_Communique-link.pdf.
- 2 Римське Міністерське Комюніке. <https://erasmusplus.org.ua/novyny/3131-bologna-conference-in-rome-19-nov-2020.html>.
- 3 Конституційні акти Європейського Союзу (в редакції Лісабонського договору). – К. : «К.І.С.», 2010. – С. 35.
- 4 Strengthening European Identity through Education and Culture. Strasbourg, 14.11.2017 COM(2017) 673 final. https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/communication-strengthening-european-identity-education-culture_en.pdf
- 5 COUNCIL RECOMMENDATION of 22 May 2018 on promoting common values, inclusive education, and the European dimension of teaching. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32018H0607%2801%29>
- 6 European Skills Agenda.
<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1223&langId=en>.
- 7 Ministerial Conferences. <http://www.ehea.info/page-ministerial-declarations-and-communications>
- 8 European Learning & Teaching Forum. <https://eua.eu/events/117-2021-european-learning-teaching-forum.html>
- 9 Bologna Follow-Up Group. <http://www.ehea.info/page-the-bologna-follow-up-group>

ОСВІТНЯ ІНТЕГРАЦІЯ МІГРАНТІВ: ДОСВІД НІМЕЧЧИНИ

Наталія Родінова

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

НПУ ім. М.П. Драгоманова
доцент кафедри МІТСКД
n.l.rodinova@npu.edu.ua

У зв'язку з поширенням тенденцій до глобалізації світу, простішим пересуванням між кордонами, багато країн стикаються з питанням включення прибулих іноземців до складу свого населення. Статистичні дані говорять, що майже 40% людей, що шукають прихисток у Німеччині, складають діти дошкільного віку. Для багатьох цих дітей та їхніх сімей доступ до освіти стає складною лінгвістичною, культурно-релігійною та логістичною проблемою.

Наслідки арабської весни й особливо з початком війни у Сирії, підвищення рівня ісламського тероризму на Близькому Сході, змусили мільйони людей покинути свої домівки у пошуках безпеки в іншому місці, спричинюючи масові міграції безпрецедентних масштабів. Серед найбільш «популярних» напрямків – європейські країни з розвиненими економіками, гарно налагодженою соціальною сферою. Однією з таких країн і є Німеччина, до якої потяглись біженці з Сирії, Іраку, Афганістану. Це була хвиля людей, більшість з яких були у віці до 25 років, які потребували початкової, середньої та вищої освіти.

Подібне різке зростання кількості мігрантів створювало проблеми зі здатністю швидкого та ефективного реагування у наданні допомоги, доступі до освіти. Проте німецькій владі доводилось швидко приймати рішення, адже від затягування процесу взаємодії та інтеграції збільшується ризик того, що мігранти або їхні діти будуть відсторонені від культури та цінностей країни [1]. Військові обставини на Близькому Сході порушили звичайний ритм життя, тому освіта визначається як один із засобів нормалізації структури та порядку, встановлення психологічної рівноваги.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Освіта в Німеччині вважається однією з найкращих, адже вона розглядається як функціональна підсистема економіки, в якій учень/студент – це людський капітал, що має вирішальне значення для національного благополуччя. Тому освітня політика була скерована на досягнення освітнього результату, що передбачає строгу звітність, дотримання та моніторинг освітніх стандартів, відповідно до останніх акцент ставиться на розвиток когнітивних навичок та академічні досягнення.

Одним з напрямків інтеграції є перетворення представника іншої етнічної спільноти у об'єкт, який може познайомити оточуючих з особливостями інших культурних традицій [2, р. 4]. За подібної практики клас стає простором, заснованим на взаєморозумінні та визнанні особливостей через діалог, почуття відповідальності, співпереживання, адже взаємодія та формування довірливих стосунків учнів-мігрантів з учнями-німцями впливає на мотивацію й здатність до інтеграції, почуття безпеки.

Для подальшого пошуку роботи у німецьких землях необхідною умовою є знання німецької мови, тут не надається перевага отримуванию досвіду на робочому місці. Перевага полягає у отриманні роботи за умови знання мови. В Німеччині організовано мовні курси, т.зв. «вітальні» класи (Willkommensklassen) для мовної підготовки та адаптації мігрантів задля того, щоб вони краще звикали до мови та культури, не перебували в стані одиночної боротьби зі складнощами у звичайних німецькомовних класів, а у подальшому змогли продовжувати освіту професійну або в університетах. Адже гарне навчання в школі збільшує шанси сім'ї мігрантів на благополуччя у довготривалій перспективі. З метою підсилити освіту, було прийнято на роботу більше 8500 нових вчителів мовників, які мали викладати німецьку як другу мову. А також збільшено фінансування освітньої сфери, школи обов'язали наймати перекладачів, психологів та соціальних працівників. Також до навчання дітей мігрантів було запрошено освітян, які мали емігрантське минуле.

Проте існує ряд об'єктивних причин, з яких інтеграція не відбувається згідно розроблюваних планів. На це впливають:

- місця проживання мігрантів (німці намагаються переїхати з районів значного скопчення мігрантів),
- діти-мігранти мало товаришують з місцевими дітьми (місцеві батьки часто обирають приватні або церковні школи),
- діти-мігранти проводять значну кількість часу у оточенні родини та вихідців зі свого історико-культурного регіону (відвідини родичів, друзів батьків, допомога на роботі у батьків, догляд за меншими дітьми родини),
- «тусуються» зі «своїми», оскільки не знають чим можуть цікавитись місцеві діти (хлопці); ходять в кіно, боулінг, кафетерій або ж спільно готують домашнє завдання (дівчата),
- різниця поглядів у ставленні до сексу й дозвілля,
- йдуть «простим» шляхом, тобто спілкуються з носіями подібних культурних традицій, щоб не пояснювати або ж не заглиблюватись у надані пояснень та інші причини.

Але ці причини мало стосуються мігрантів з інших європейських країн та країн, в яких більшість населення сповідує християнство, а також мігрантів, які приїхали отримувати освіту.

Й сьогодні, як в середині Німеччини, так і в інших країнах Європейської співдружності, можна почути протилежні думки серед населення та лідерів громадської думки щодо ставлення до мігрантів. Один табір говорить про те, що дуже низький рівень народжуваності у Німеччині є головною причиною необхідності притоку мігрантів, особливо молодого покоління та працездатних людей. Ці думки засвідчило й опитування, проведене фондом Еберта. Так, 50% опитаних вбачає у міграції позитивний вплив на економічний, соціальний та культурний розвиток. Інша частина суспільства та окремі політичні сили говорять,

що наявні негативні тенденції, пов'язані саме з кількістю проживаючих та прибуваючих мігрантів. Так, один з лідерів ХДС К. Ліннеманн висунув пропозицію про необхідність недопущення дітей до шкільної освіти, які не говорять та не розуміють німецьку мову, оскільки це негативно впливає на німецькомовних однокласників й на якість шкільної освіти в цілому [3]. Думки К. Ліннеманна було засуджено освітянами та політиками, які говорять про низький рівень його знань щодо положення мігрантів та німецькомовних дітей в школах.

Отже, три критерії інтеграції мігрантів, що включають знання мови, житлові умови, роботу та освіту, мають на меті сприяти не тільки економічному зростанню держави, але й надважливій стабілізації емоційного та психологічного рівня суспільства, інтеграції дітей мігрантів через освіту.

Список літератури

1. Integrating refugees and other migrants into education and training //Germany policy brief. 04.2016. URL: <https://www.oecd.org/policy-briefs/germany-integrating-refugees-and-other-migrants-into-education-and-training.pdf>
2. The Integration of Refugees into the German Education System: A Stance for Cultural Pluralism and Multicultural Education. Special Issue 2016. URL: <https://in.nau.edu/wp-content/uploads/sites/135/2018/08/Timm-ek.pdf>
3. «No place yet» at school for migrant children lacking German skills, says CDU lawmaker. URL: <https://www.dw.com/en/merkel-ally-linnemann-migrant-children-schools-east-german-elections/a-49919085>

COMMUNICATION AND PROMOTION OF EU VALUE AS INCLUSION

Diana Spulber
*Adj. professor DISFOR,
University of Genoa*

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Inclusion paradigm has gained a fertile land in European Countries. Obviously each country has the own policy on inclusion and for this reason it is possible to speak about intercultural approach on study these phenomena. The same is for the passage from Integration to Inclusion there are different socio-psychological aspect and different roadmap per each country. When the concept of inclusion is treated it does not refer only to school environment and not only to pupils. The concept of inclusion literally covers all social reality. Inclusive society is a society with active citizenship. Inclusion touches the aged people the poor people and disabled people in a few word the person that are at the risk of marginalisation. European Union has put on set different interventions in order to reduce the risk of social exclusion this fact can explain why the level of happiness is higher in EU countries in comparison with other geographical area. The work has the purpose to analyse the historical development of inclusion as European Value and how this Value has been promoted outside European Frontiers. The Historical approach will start with examination of documents that will permit to understood the evolution of inclusion's concept starting from the Universal Declaration of Human Rights (1948) Article 26 of the "Everyone has the right to education", that is a millennium stone in Education and all democratic states should be inspired on this concept.

The UNESCO Convention against Discrimination in Education (1960), which has been recognized as a key pillar in the EFA process, is the first legally binding international instrument which lays down core elements of the right to education. According to the Convention that expresses the principle of equality of educational opportunities, the discrimination in the field of education is prohibited. And will continue to analyse the documents related to promotion of active ageing and so called inclusive society. The work will show how long is the process for to arrive to be an inclusive society and how complex is the question when around a table of discussion are representatives of different cultures.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

But nevertheless the differences and the complication European Union countries has defined their Value and on for them is Inclusion. The belief on Inclusive society is mature to be promoted to other countries

ЄВРОПЕЙСЬКІ ЦІННОСТІ – НОВІТНЯ ПАРАДИГМА ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Супрун Дар'я Миколаївна

Професор кафедри спеціальної психології та медицини

Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова,

доктор пед. наук, професор

Darya7@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-4725-094X>

Упродовж останніх років процес отримання вищої освіти трансформувалася у процес набуття важливих професійних і життєвих компетенцій та у засіб особистісної самореалізації майбутнього фахівця. Визначивши європейський напрямок розвитку освіти як основний і принциповий, країна модернізує національну систему освіти з метою гуманізації, доступності, якості та конкурентоспроможності на основі найкращих європейських і світових здобутків у сфері педагогічно-виховних методів та технологій. Тенденції розвитку світового суспільства зумовлюють істотне посилення уваги до проблеми інноваційного (перетворювального) потенціалу особистості. Все більшого значення для людини, яка ставить нові життєві цілі, орієнтири та здатна їх домагатися, усвідомлювати та відстоювати свою індивідуальність, набуває проблема самовиховання, самореалізації, самоуправління та самоздійснення. Такий суспільний запит висунув

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

перед освітньою системою питання про стимулювання саморозвитку особистості, що знайшло відображення в Державній національній програмі «Освіта» («Україна XXI століття»). Проте, готовність суспільства до глобальних перетворень значною мірою визначається ступенем розробленості досліджуваної системи освіти, її орієнтацією на розвиток особистості, її креативних здібностей, професійної та соціальної компетентності. Водночас, перехід до інформаційного суспільства, розширення видів діяльності людини, «криза компетентності» зумовили якісні зміни у системі освіти: перехід від концепції «освіти на все життя» до концепції «освіти впродовж життя», пошук нових підходів, нових технологій, нових освітніх систем.

Запорукою загального й професійного зростання молодого спеціаліста є виважене залучення до різних сфер самовиховання засобом формування належного рівня компонентів професійної підготовки з включенням управлінського й іншомовного аспекту. В умовах глобалізації, інтеграції й ускладнення соціальної діяльності, значної кількості інформації, швидкого і постійного оновлення технологій фахівці можуть успішно здійснювати функціональні обов'язки тільки в тому випадку, якщо вони матимуть певні життєві ціннісні орієнтації, якості і здібності, що забезпечать стійкість їх розвитку, соціальну мобільність, творчу особистісну позицію та гнучку адаптацію до усіх трансформацій.

Знанневопросвітительська парадигма освіти вже не є ефективною. Таким чином, компетентнісний підхід на перше місце ставить не поінформованість, а вміння на основі знань розв'язувати практичні проблеми. Тож специфіка компетентнісного навчання полягає в тому, щоб засвоювалися не готові знання, кимось запропоновані, а щоб ці знання здобувалися, щоб студент, слухач сам формулював поняття, необхідні для розв'язання завдання. Впровадження інноваційних технологій в навчальний процес є актуальним питанням, вирішення якого потребує консолідації свідомості, спільних зусиль, мобільності навколо ідеї побудови інноваційного, гуманістичного, демократичноорієнтованого освітнього

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

простору, який забезпечить умови для всебічного, гармонійного розвитку особистості та конкурентоспроможності майбутнього фахівця [3, с. 7].

Беззаперечними є переваги компетентнісного підходу на царині освітньої діяльності, що полягають в наступному: його концепція номінується у площині застосування знань та моделює процес пізнання, отже є проектно-дослідницькою діяльністю теоретичного і практичного змісту; він уможливує практичне особистісно-діяльнісне навчання (освітні компетенції як наслідок особистісно-діяльнісного підходу); розглядається як засіб реалізації транс- та міжпредметної інтеграції на новому рівні за рахунок включення у зміст освіти загальнопредметного компонента у вигляді «вузлових точок» – фундаментальних освітніх об'єктів, що сконцентровані у собі реалії буття. Таким чином, даний підхід є корелятом традиційних підходів у сучасній освіті. Науково обгрунтоване вирішення означених проблем детермінує переосмислення цілей професійної підготовки психологів, їх реалізацію шляхом застосування компетентнісного підходу в якості засобу змістової її модернізації, оптимізації та інтенсифікації [5, с. 71]. Також. Тож, в контексті визначених пріоритетів ми маємо дотримуватися поетапної реалізації його складових на компетентнісно-орієнтованих засадах мегасистеми цілісного освітнього простору, де компетентнісний підхід розглядається як домінуючий вектор оновлення змісту вищої освіти в умовах багаторівневої підготовки кадрів. Саме такий концептуально-методологічний підхід до здійснення професійної підготовки уможливить максимальне наближення до гармонійного розвитку особистості, що є запорукою самовдосконалення й обов'язковою передумовою професійного самоздійснення на конкурентоспроможному рівні відносно вимог сьогодення.

Список літератури

Jean Monnet Chair SCAES - 620635-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-CHAIR
Jean Monnet Project EVDISD - 620545-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-PROJECT

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

1. Бойко-Бузиль Ю.Ю., Горбенко С.Л., Кущенко І.В., Лапко А.Г., Супрун М.О. *Методика викладання психології у вищій школі*. К.: Атіка, 2012. 272 с.
2. Супрун Д. М. *Модернізація змісту професійної підготовки психологів в галузі спеціальної освіти* : монографія / Д. М. Супрун. – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. 492с.
3. Супрун Д. М. *Теорія та практика професійної підготовки психологів в галузі спеціальної освіти*. (дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.03). Київ, 2018. 657 с.
4. Супрун Д. М. *Management – a component of psychologists` professional training (менеджмент – складова професійної підготовки психологів)* : навчально-методичний посібник для студентів, слухачів магістратури та практикуючих психологів / Д. М. Супрун. – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. 321
5. Супрун М. О. *Основи професійного самовиховання майбутнього співробітника МВС України: навч. Посіб.* М. О. Супрун - К.: КІВС, 199 с.

ЦІННІСНІ ДРАЙВЕРИ УПРАВЛІННЯ ЛЮДСЬКИМИ РЕСУРСАМИ

Черемних І. В.

*Кандидат наук із соціальних комунікацій,
доцент кафедри телебачення і радіомовлення
Інституту журналістики КНУ імені Тараса Шевченка
Innache99@gmail.com*

Перше цифрове покоління Z, яке народилося між 1995 та 2005 рр. представляє цікавість для багатьох науковців, освітян, менеджерів. Адже нині їм, доведеться створювати інноваційні продукти, реалізовувати масштабні проекти, працювати в команді, комунікувати з менеджерами й перманентно навчатися в розбурханому швидкоплинному середовищі.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Як влучно зазначив відомий американський соціолог, футуролог Елвін Тоффлер, що «головна навичка сучасності – вміти вчитися заново», тому що «знання в сучасному світі є продуктом, що швидко псується» [1, 449].

Ми повністю поділяємо концепт цієї парадигми, а тому вивчаємо уподобання, вміння, навички й мотиваційні переваги покоління змін. Адже нам, як менеджерам освіти, слід знати як навчати цифрову аудиторію, забезпечувати фасилітацію, трансформувати навички цього покоління в управлінські процеси в нових умовах праці й співпраці.

Крім того, що світ стрімко змінюється, стає все більше симулякритивним і віртуальним, зокрема, й через пандемію, ми розуміємо, що він ще перестає бути людиновимірним. Це означає, що рОботи, штучний інтелект, інноваційні технології щільніше вкорінюються в сучасне життя, а конкурентами стають не тільки працівники певних галузей, у т.ч., освіти, а й блогери, ютубери, просьюмери (користувачі контенту), а віднедавна й рОботи, які вже з 2012 р. в медійній сфері створюють журналістські матеріали й стають ведучими новин. Всепоглинаюча цифровізація й інтенсифікація інформації стають новими трендами глобалізованого світу. Це дає підстави вважати, що нині нові знання потрібні не тільки молодим спеціалістам, але й досвідченим працівникам. Тобто, знання мають бути перманентними для розвитку індивіда суспільства як спеціаліста певної галузі.

Одним із базових драйверів сучасного розвитку культурних індустрій, до яких належить й освітянська сфера, є емоційний інтелект (EQ – Emotional Quotient), що в дифузії з соціальним інтелектом здатен конвертуватися в емоційний капітал. Створення карт-емпатії для кращого розуміння потреб і цінностей споживача нині є конструктивним інструментом сучасної комунікаційної парадигми ланцюжка «виробник-споживач», «менеджер-виконавець». Теорія дзеркальних нейронів, відкрита в 1992 р. італійським нейрофізіологом українського походження, який родом із Києва, Джакомо Ріццолатті, дозволяє сучасним менеджерам вибудовувати

концептуально нові відносини в колективі на основі тісної співпраці, колаборації й переходу з вертикальної парадигми управління на горизонтальну.

Практична діяльність як режисера багатьох проєктів на телебаченні, керівника ефірної промоції, а також багаторічний викладацький досвід надає можливості порівнювати навчальний процес із бізнес-процесом на виробництві. Стає зрозуміло, що ці процеси конвергентні. А для управління як трудовим, так і студентським колективом потрібні ефективні фасилітатори й менеджери, які працюватимуть на засадах кастомізації.

Концентрація зусиль на кінцевому результаті має бути визначальною протягом всієї діяльності як для керівництва, так і для членів колективу. На чому необхідно зосередитися менеджеру [2, с.123]:

- створити чіткий план із можливими варіантами зміни на план В, С і т. п., терміни виконання якого є обов'язковою умовою ефективного виробництва. План може бути удосконалений в деталізовану дорожню карту;
- максимально правильний розподіл обов'язків серед членів колективу, за необхідності використовувати індивідуальну працю, фрілансерство;
- прийняття швидких рішень з усунення спірних моментів виробництва і налагодження комфортного психологічного клімату в колективі з використанням EQ;
- своєчасне втілення інноваційних технологій у бізнес-процеси виробництва, що допоможе впровадити проєкт швидше й ефективніше;
- контроль виконання дедлайнів і, за необхідності — «латання дірок».

Якими якостями повинен володіти успішний керівник і які стратегії організаційної структури слід застосовувати для підвищення продуктивності праці за рахунок людських ресурсів [2, с.124]:

стратегія саморозвитку:

- бути самосвідомою особистістю, вміти ідентифікувати своє «Я», чітко розуміти власне місце у Всесвіті, світі, країні, колективі. Знати свої сильні й слабкі сторони, унікальність (за методикою TEST U), вміти розвивати сильні якості й управляти ними [3, с. 120]. Максимально знати і бути освіченим щодо питань новітніх технологій, інновацій у своїй галузі;

- вміти управляти саморозвитком — швидко перемикатися з одного виду діяльності чи завдання на інший і бути flexible (гнучким) стосовно рішення проблемних питань у колективі. Керівник повинен уміти розглядати стресову ситуацію як можливість самовдосконалення, розвитку. Бути спокійним, здійснювати логічні вчинки, легко озвучувати критичні моменти;

стратегія залучення:

- знати, як управляти розвитком стосунків у колективі — вчасно знаходити лідерів думок, доручаючи їм найвідповідальніші завдання, вміти залучати менш відповідальних колег, доручаючи їм найскладніші й відповідальні завдання з умовою, що їм це має бути цікаво і, в результаті, вони зможуть зайняти позиції фасилітаторів. Менеджер повинен створити атмосферу здорової конкуренції без інтриг із залученням індивідуальної праці;

- постійно актуалізуватися в своїй галузі завдяки активній участі в інноваційних міжнародних конференціях, майстер-класах, проєктах. Комунікувати з великою кількістю людей завдяки новітнім ресурсам.

стратегія прогнозування:

- вміння вчасно прийняти відповідальні рішення базуються на розумінні й прогнозуванні можливих позицій на підставі свого досвіду, знань, чіткого бачення ситуації в цілому. Відмінні знання процесів виробництва й інноваційних технологій дадуть менеджеру ключ для оцінки працівника на

основні кількісно-якісних показників. Керівник має розуміти, скільки часу, сил, технічних і матеріальних ресурсів необхідно для виконання певного завдання.

Враховуючи виклики щодо розвитку креативних індустрій та стрімкі зміни тенденцій освітянського середовища, менеджери повинні вчасно застосовувати зазначені стратегії з усунення проблем, що виникли. Після діагностики організаційної структури, з метою збільшення ефективності виробництва за рахунок людських ресурсів, слід застосувати дії кризового менеджменту:

- сприяти здоровій конкуренції людських ресурсів, забезпечити кастомізований підхід до кожного працівника. Ефективно використовувати індивідуальну працю, фрілансерство в кризових ситуаціях, зокрема, в період рецесій, пандемій;

- політика виплат має відповідати ринковій структурі зарплат;
- оцінка виконання обов'язків співробітників за допомогою вербального спілкування для підтримки мотивації;

- діагностика втрат робочого часу (в т. ч. невихід на роботу за неповажних причин), що безпосередньо впливає на рентабельність підприємства;

- політика заохочення спеціалістів за понаднормову і висококваліфіковану роботу (премії, грамоти, соціальні пакети), покарання за зривання термінів виконання домовленостей (зазвичай ця норма фіксується в процедурних документах на зразок брифу);

- заохочення креативу й новаторства — лояльне ставлення до спеціалістів, які небайдужі до деталей, здатні самі вирішувати виробничі завдання, є лідерами думок;

- управління здібностями — навчання й професійний розвиток (активна участь співробітників у конференціях, майстер-класах, воркшопах тощо).

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Навчання може відбуватися як за рахунок інвесторів, так і за статтю витрат [2, с. 124].

Таким чином, така парадигма стратегій організаційної структури підприємства з використанням соціального, з одного боку й кастомізованого емоційного капіталу, з другого, призначена допомогти у вирішенні проблем підвищення продуктивності праці і зниження фінансових ризиків з точки зору управління людськими ресурсами.

Список літератури

1. Тоффлер Э. Шок будущего. Москва. ООО «Издательство АСТ», 2002. 557 с.
2. Черемных И. В. Управление человеческими ресурсами на телевидении // “Austrian Journal of Humanities and Social Sciences”, Вена, Австрия, № 4-5 (май-юнь), 2015. С. 121-125.
3. Черемних І. В. Телевізійний маркетинг: навч. посіб. Київ. ВПК Експрес-поліграф, 2013. 204 с.

ТРЕНДИ МЕДІЙНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Чужиков Андрій Вікторович

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри європейської економіки та бізнесу

ДВНЗ «Київський національний економічний

університет імені Вадима Гетьмана

Історія медійного підприємництва в ЄС у багатьох випадках є доволі повчальною, адже зосередження великої кількості засобів масової інформації в одних руках (Італія) завжди може становити небезпеку для демократії. Ось чому

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

постійним в Євросоюзі завжди вважався моніторинг так званого плюралізму, який регулярно проводить Eurobarometer.

Період після 2010 року в ЄС можна з повною впевненістю назвати етапом диверсифікації медійних кластерів, реалізацією цілої низки вдалих проектів у цій сфері, утім й і першими прорахунками у їхній реалізації. Разом з тим, слід відзначити ту позитивну роль, яку відіграла Європейська кластерна обсерваторія і окремих її структур, котрі максимально сприяли розвиткові кластерних систем в Європі. Станом на початок жовтня 2012 Ch. Ketels, G. Lindquist, Ö. Solvell [1] відмічали, що Обсерваторія може надавати безкоштовну інформацію по більш як 600-м секторам галузей, понад 400-м регіонам. Відмічається також, що понад 3 млн. даних переміщені в 1, 3 млн. індикаторів, що доступні на веб – платформі. Також відмічалось, що кластерні організації дійсно є прикладами державно – приватного партнерства з 60 % державного фінансування. Разом з тим у цьому і багатьох інших дослідженнях акцентувалася увага на зростаючій конкуренції між медійними, а також дотичними до них кластерами (телекомунікаційними, культурними, високотехнологічними). Надзвичайно важливим також слід вважати те, що частина тризіркових (за версією Обсерваторії) кластерів почала успішно конкурувати з аналогічними структурами в США, Канаді, Швейцарії, Норвегії та інших державах – лідерах. Зазнала розширення й секторальна структура медійного кластеру, типовим прикладом якого може виступати медіа парк у Брюсселі [2], який забезпечив доволі високе зростання виробництва в таких сферах як ЗМІ, інформаційні технології і комунікації, реклама, маркетинг, агенції графічного дизайну, агенції новин, видавництво, дослідження і нові технології, музика, радіомовлення, віртуальна реальність.

Виключно вдалою моделлю локалізації медійних ініціатив слід вважати місто Гамбург (Німеччина), де створена ціла низка економічних кластерів, котрі охоплюють: сферу охорони здоров'я, науки про життя, логістику, морські кластери та

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

кластер відновлюваних джерел енергії. Водночас це місто нерідко називають медійною столицею Німеччини, адже за даними Media & IT Cluster [3] у цій сфері задіяно близько 110 тис. співробітників, а також 23 тис. компаній з – поміж яких світові лідери –Gruner + Jahr, Axel Springer, Spiegel, Die Zeit. Також варто зауважити, що Гамбург завжди вважався «центром» цифрових медіа, за що отримав назву «Gamecity». До участі у цьому кластері також була залучена приватна ініціатива Hamburg @ work в межах якої зосереджена платформа обміну ідеями, знаннями, контактами в сфері телекомунікацій та фінансова асоціація next Media. Hamburg, котра фінансує стартапи в сфері індустрії цифрових медіа.

Доволі показовим слід вважати створення Барселонського Медіа Альянсу (Каталонія, Іспанія) наприкінці 2015 р. на базі European Cluster Collaboration Platform [4]. На відміну від багатьох інших йому вдалося об'єднати декілька сфер (освіта, знання, запис музики і звуків, E – publishing, цифровий контент, візуалізація, віртуальна реальність, творчі індустрії). Слід зауважити, що подібного роду активність співпала з новою політикою ЄС в рамках Smart Specialization (RIS3), а також програми H2020 в сфері пріоритетів S3 «Розвиток регіональних культурно – креативних індустрій. Виробництво кінофільмів, відео і телевізійних програм, звукозаписів, публікацій, музики».

Цікавим і у багатьох випадках повчальним є досвід норвезького медіа – кластеру у м. Берген [5], який доволі швидко перетворився в світового лідера в сфері технологій «додаткової» реальності: графіки, візуалізації, оцифровки, радіо – і телемовлення. Він об'єднав інтереси понад 100 компаній, шести університетів та дослідницьких центрів, а його загальний дохід щорічно перевищує 1 млрд. дол. США. Слід зазначити, що в межах кластера мали місце доволі значні зміни, що стали можливим внаслідок загальної ефективності спільної діяльності компаній. Медіа – кластер має власну кластерну організацію NCE Media, котрий у 2015 р. був реорганізований в Норвезький центр експертизи, а також MCB Media Lab,

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

лабораторій, в яких розміщені цифрові платформи, виставковий зал, інструменти для інновацій та розвитку бізнесу тощо.

Список літератури

1. Ketels Ch, Lindaqist G., Ö. Solvell Ö. The Role Cluster Organisation. – Brussels: The Cluster Observatory, October 2012. – 56 p.
2. Media park Brussels [Електронний ресурс]. Режим доступу: [www. media park. Brussels /en /strategic – areas / media – cluster](http://www.media.park.Brussels/en/strategic%20areas/media%20cluster)
3. Media & IT Cluster [Електронний ресурс]. Режим доступу: [http: // hamburg. com /business / clusters /11704176 /media – it/](http://hamburg.com/business/clusters/11704176/media-it/)
4. European Clustercollaboration platform [Електронний ресурс]. Режим доступу: [www. clustercollaboration. eu.](http://www.clustercollaboration.eu)
5. Media City Bergen [Електронний ресурс]. Режим доступу: [http: // media city bergen. no /members](http://media.citybergen.no/members)

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ТА СОЦІАЛЬНЕ В ОНТОЛОГІЇ ЦІННОСТІ: ФІЛОСОФСЬКЕ ОБГРУНТУВАННЯ

Яценко О.Д.

кандидат філософських наук, доцент

заступник декана з навчально-методичної роботи

факультету менеджменту освіти та науки

Національного педагогічного університету ім. М.П.Драгоманова

Основоположною в рефлексії сутності культури є її діяльнісний аспект, як алгоритмізація способів експлікації активності суб'єкта. Наріжні камені класичної

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

традиції аналітики культури: раціоналізм, гуманізм та історія проголошуються міфами, що майстерно обмежують індивідуальну свідомість. Сила впливу цих міфів ґрунтується на поширенні та спекуляції феномену цінностей. Тому ірраціонально-творчий початок людської сутності проголошується філософами рівнозначним інтелектуально-спекулятивній діяльності, утворюючи в єдності діалектичну пару для верифікації феномену культури. І в цій діалектиці енергії та форми, причини та наслідку, цінності та ілюзії для людини відкривається простір свободи, можливість обирати між життям у «лабіринті» чужих думок і значень (так званих «культурних милиць»), або самостійно створювати об'єкти та смисли культури, не покладаючись на «нитку Аріадни».

В ієрархії буття цінності мають найвищий щабель, саме їх зміст формує оціночні судження, мотиваційні стимули та принцип аналогії, за яким здійснюється раціональне пізнання. Дотримуючись методології трансценденталізму, обґрунтовано наполягати на апіорному характері буття цінностей, зміст яких визначає алгоритм оцінки та визначення всіх предметів та явищ світу. Отже, знання не є самоцінним та автономним, а ґрунтується на розумінні світу, розумінні речей та явищ з огляду на аксіологічну перспективу, на історико-соціальний контекст, на специфіку окремих сфер людського життя. Цінність є універсальною та нормативною, ідеальною сутністю, відмінною від дійсного.

Поза культурою втілення цінностей в реальності неможливе, тому культура є унікальним та непересічно важливим явищем. І ядром культури є не сам процес об'єктивації, а її етико-аксіологічний зміст. Відповідно, логічне мислення, гносеологічні процедури, інженерні винаходи та програми, системи педагогіки та соціальні інституції зумовлені шкалою та ієрархією актуалізованих цінностей.

Феномен цінності імпліцитний людському способу світосприйняття та світовідношення. Перехід від потенціального до актуального у стану буття цінності

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

відбувається в контексті культури. Тобто, культура є тією силою-енергією-оснотою, яка актуалізує цінності до стану визначеної вираженості.

За умови реалізації потенціалу цінності світ реального набуває ознак закономірності, впорядкованості та осмисленості. Ця теза не означає відсутність власної логіки буття світу матеріально-уречевленого. Але конституювання цінності в природно-матеріальному сегменті трансформує його у людино-розмірний простір існування. Звичайно, що буття цінностей не нівелює універсальні закони будови Всесвіту. Проте ціннісна інформаційно-семантична, значеннева компонента людського способу буття заповнює вакуум об'єктивних закономірностей природи необхідним людині смисловим, сутнісним та телеологічним змістом. Отже, інтеріоризація цінності в свідомість та активність людського буття «збирає» світ у впорядковану систему, перебування в якій людина сприймає як змістовне та певним ступенем прогнозоване.

Відношення реального до ціннісного принципово апоретичні, їх взаємодія ситуативна відносно конкретних думок, дій і подій людського життя. Зіткнення реальності та цінності не зачіпає їхніх субстанціальних предикацій. Відповідно, дуалізм цінності та реальності є неусувним, його протиріччя зумовлює рух і динаміку людського буття як в індивідуальному, так і в соціальному аспекті.

Висновок очевидний: людина та її соціалізована активність пов'язує в універсальну єдність світобудови два різних полюси буття. Так виникає вектор світової історії, який забезпечує спадкоємність та неперервність трансляції цінностей культури. Універсальні цінності втілюються в дійсності індивідуальними свідомостями, через особисті відчуття, вчинки та події. Але відбувається ця екстраполяція суб'єктивності в соціально-культурному просторі об'єктивності.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Наукове видання

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної конференції

**«ЄВРОПЕЙСЬКІ ЦІННОСТІ РІЗНОМАНІТТЯ ТА ІНКЛЮЗІЇ
В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ»**

17–18 грудня 2020 року

Друкується в авторській редакції

Директор видавництва Р.В. Кочубей
Головний редактор В.І. Кочубей
Дизайн обкладинки і макет В.Б. Гайдабрус

Підписано до друку 29.12.2020. Формат 60x84 1/16.
Папір офсетний. Друк цифровий. Гарнітура Times New Roman.
Ум. др. арк. 5,87. Обл.-вид. арк. 4,68. Зам. № Д21-02/51.

Відділ реалізації. Тел.: (067) 542-08-01. E-mail: info@book.sumy.ua
ПФ «Видавництво “Університетська книга”»
40000, м. Суми, Покровська площа, 6
Тел.: (0542) 65-75-85. E-mail: publish@book.sumy.ua
www.book.sumy.ua, newlearning.com.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 5966 від 24.01.2018
Віддруковано на обладнанні
ПФ «Видавництво “Університетська книга”»

Jean Monnet Chair SCAES - 620635-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-CHAIR Jean
Monnet Project EVDISD - 620545-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-PROJECT